

Голас Радзімы

№ 12 (1946)
20 сакавіка 1986 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЯЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Яксе народнае гулянне без скамарохаў!! Яны і клічуць на свята, і веселяць.

На свята вясны ў вёску Маркавічы дабіраліся сучасным транспартам — аўтобусамі, аўтамабільамі — і ў прыгожа прыбраных запряжках.

Дзяўчат не адцягнуць ад лёгкіх імклівых арэляў.

Калядаванне, масленіца, шчадраванне, валачобніцтва, купалле і іншыя славянскія абрады прыйшлі ў наш сённяшні дзень з далёкай старажытнасці. Кожны з іх — своеасаблівае свята, звязанае з гаспадарчай дзейнасцю чалавека, прымеркавана да той ці іншай пары года. Як і належыць святам, яны суправаджаюцца велічальнымі песнямі, танцамі, тэатралізаванымі карагоднымі гульнямі, пераапрапаннем. Яны ўрачыстыя і вясёлыя, бо кожны яго ўдзельнік можа праявіць свае здольнасці і досціп, паказаць спрыт і ўмельства, проста з прыемнасцю адпачыць. Такія свята заўсёды былі вельмі мнагалюднымі. Гэта традыцыя захавалася і ў нашы дні. Прычым народныя гуляння становяцца ўсё больш масавымі, у іх прымаюць удзел людзі пажылыя і моладзь. У гарадскія паркі з'язджаюцца і сыходзяцца жыхары прылягаючых вуліц, мікрараёнаў, у вялікую вёску збіраюцца з навакольных.

Сёння ў старадаўнія абрады ўносяцца элементы сучаснасці, з'яўляюцца і новыя свята. Такія, напрыклад, як праводзіны зімы, свята ўраджаю, сустрэча Новага года. Усе яны шануюцца нам, вяскоўцамі і гараджанамі, таму што ў гэтых народных абрадавых гуляннях — наша гісторыя, наша павязь з пакаленнямі даўно адышоўшых продкаў, бессмяротная народная творчасць.

У пачатку сакавіка фотакарэспандэнт Я. КАЗЮЛЯ пабываў на Гомельшчыне, дзе праводзілася свята гукання вясны. Здымкі ён зрабіў у вёсцы Маркавічы, цэнтры калгаса «Чырвоны сцяг», куды з'ехаліся жыхары навакольных вёсак Краўцоўкі, Пясочнай Буды, Маркаўя, Грабаўні і іншых.

Прыходзь, вясна, з радасцю!
З жыццям зярнэсценькім,
З аўсом кучаравенькім,
З ячменем вусаценькім,
Ды з калінаю, малінай,
Ды з усякай садавінай!

Шумела, гуло гулянне. Весялілі народ Несцерка, смяшылі Пугала і Пугаліца, выступалі гомельскія народныя фальклорны тэатр «Жалейка»...

[Заканчэнне фотарэпартажу аб веснавым свяце на Гомельшчыне змешчана на 8-й стар.]

Адказ Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. С. Гарбачова на сумеснае пасланне лідэраў Аргенціны, Індыі, Мексікі, Танзаніі, Швецыі і Грэцыі

Пану Раулю Альфансіну, Прэзідэнту Аргенціны
Пану Раджыву Гандзі, Прэм'ер-Міністру Індыі
Пану Мігелю дэ ла Мадрыду, Прэзідэнту Мексікі
Пану Джуліусу Ньерэру, Прэм'ер-міністру Швецыі
Пану Андрэасу Папандрэу, Прэм'ер-Міністру Грэцыі

З глыбокім смуткам адзначаю, што сярод вас няма больш Улафа Пальме, які загінуў ад зладейскай рукі подлага забойцы. Яго трагічная гібель вострым болем адазвалася ў сэрцах усіх тых, каму дарагі мір, за захаванне якога ён страсна і нястомна змагаўся.

Паважаныя панове!
Ад імя савецкага кіраўніцтва хачу выказаць вам наша пачуццё глыбокай павагі за тую паслядоўнасць і мэтанакіраванасць, якімі характарызуюцца вашы намаганні, накіраваныя на згортанне гонкі ўзбраенняў, на прадукцыйнае аднаўленне ядзернай вайны. На нашу думку, вашы выступленні з сумеснымі ініцыятывамі ў поўнай меры адпавядаюць задачы наладжвання канструктыўнага, стваральнага ўзаемадзеяння дзяржаў і народаў у маштабах усёй планеты. Асабліва цяпер, калі пад сумненнем застаўся сам лёс роду чалавечага.

Выказваемыя ў вашым пісьме думкі аб усеагульнай бяспецы без ядзернай зброі вельмі сугучныя прапанаванай намі на толькі што завяршыўшым работу XXVII з'ездзе КПСС канцэпцыі стварэння ўсеабадымнай сістэмы міжнароднай бяспекі. Адною з прынцыповых асноў такой сістэмы павінна быць — мы з вамі ў гэтым адзіныя — поўная і незваротная ліквідацыя ядзернай зброі.

Думаецца, нашы пункты погляду супадаюць і ў тым, што важным крокам на шляху да вызвалення чалавецтва ад гонкі ядзерных узбраенняў з усімі яе згубнымі вынікамі можа і павінна стаць спыненне ядзерных выпрабаванняў.

Відавочна, не выпадкова вы зноў узнімаеце гэта пытанне імяна цяпер — незадоўга да тэрміну заканчэння савецкага аднабаковага маратэрыя на ядзерныя выбухі. Дадатковы час, які мы далі амерыканскай адміністрацыі для ўзвешвання нашых прапановаў, заканчваецца. Мы не можам прадоўжваць яго ў аднабаковым парадку без канца. Не праводзячы ўжо восьмы месяц ніякіх ядзерных выбухаў — ні выпрабавальных, ні мірных, мы і так пайшлі ўжо на некаторыя выдаткі як у вясных, так і

народнагаспадарчых адносінах.

Разам з тым у адказ на ваш заклік, звернуты да СССР і ЗША, не праводзіць ніякіх ядзерных выпрабаванняў у перыяд да наступнай савецка-амерыканскай сустрэчы на вышэйшым узроўні мы заяўляем: **Савецкі Саюз не будзе праводзіць ядзерных выбухаў і пасля 31 сакавіка — да першага ядзернага выбуху ў ЗША.**

Што датычыць праблемы кантролю, то хачу бы зноў падкрэсліць, што мы надаём ёй вялікае значэнне, паколькі зацікаўлены ў тым, каб дагаворанасці няўхільна выконваліся і каб ва ўсіх удзельніках была ў гэтым поўная ўпэўненасць.

У прымяненні да забароны ядзерных выпрабаванняў кантроль можа быць забяспечаны нацыянальнымі тэхнічнымі сродкамі, а таксама з дапамогай міжнародных працэдур — у неабходных выпадках і з інспекцыяй на месцах. Мы прапануем амерыканскаму боку дагаварыцца аб прадастаўленні магчымасці назіральнікам абодвух бакоў на ўзаемнай аснове па аднаведных запатрабаваннях наведваць месцы няясных з'яў, каб ліквідаваць магчымы сумненні ў тым, ці не звязаны

такія з'явы з ядзернымі выбухамі.

Мы гатовы выкарыстаць вашу прапанову, зразумела, калі яна будзе прынята і другім бокам, аб аказанні дапамогі ў правярцы спынення ядзерных выпрабаванняў, уключаючы інспекцыі на месцах.

Зразумела, каб вырашыць праблему выпрабаванняў поўнаасцю, неабходны дагавор, які забараняў бы выпрабаванні ядзернай зброі ў міжнародна-прававым парадку. Мы прапануем неадкладна ўзяцца за яго распрацоўку, аднавіць або пачаць аднаведныя перагаворы ў любым выглядзе — двухбаковыя, трохбаковыя, шматбаковыя, прычым не ўзліваючы гэта з якімі-

небудзь іншымі пытаннямі. Тым жа, хто апасаецца, як бы на перагаворах пытанні кантролю не адыйшлі на задні план, мы прапануем з самага пачатку адначасова заняцца на такіх перагаворах вырашэннем і гэтых пытанняў, з тым каб як мага хутчэй мець комплексную дагаворанасць. Магу вас запэўніць, што Савецкі Саюз са свайго боку будзе і ў далейшым рабіць усё неабходнае, каб перавесці на практычныя рэйкі вырашэнне неадкладнай праблемы спынення ядзерных выпрабаванняў, дабіцца поўнай ліквідацыі ядзерных арсеналаў.

З павагай
М. ГАРБАЧОУ

Лідэры шасці дзяржаў — Аргенціны, Індыі, Мексікі, Танзаніі, Швецыі і Грэцыі — звярнуліся з пасланнем да Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. С. Гарбачова і прэзідэнта ЗША Р. Рэйгана, у якім змяшчаецца заклік да СССР і ЗША ў мэтах стварэння давер'я і пазітыўнай атмасферы для падрыхтоўкі наступнай сустрэчы паміж Генеральным сакратаром ЦК КПСС М. С. Гарбачовым і

прэзідэнтам ЗША Р. Рэйганам устрымлівацца ад любых ядзерных выпрабаванняў у перыяд да гэтай сустрэчы. Яны прапануюць аказаць садзейнічанне правярцы прыпынення ядзерных выпрабаванняў, прычым такое садзейнічанне магло б уключаць інспекцыю на месцах. Лідэры шасці дзяржаў выказваюцца на карысць новай канцэпцыі ўсеагульнай бяспекі без ядзернай зброі.

(ТАСС).

НАСМІЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ

У ПАЛЁЦЕ «САЮЗ Т-15»

У аднаведнасці з праграмай даследавання касмічнай прасторы 13 сакавіка 1986 года ў 15 гадзін 33 минуты маскоўскага часу ў Савецкім Саюзе ажыццэвалі запуск касмічнага карабля «Саюз Т-15», пілотавага экіпажам у саставе камандзіра карабля двойчы Героя Савецкага Саюза, лётчыка-касманauta СССР палкоўніка Кізіма Леаніда Дзянісавіча і бортінжынера Героя Савецкага Саюза, лётчыка-касманauta СССР Салаўева Уладзіміра Аляксеевіча.

Абодва касманauta ўжо прымалі ўдзел у касмічных палётах. Л. Кізім — двойчы: першы раз у 1980 годзе ў якасці камандзіра карабля «Саюз Т-3» і арбітальнай станцыі «Салют-6», другі — у 1984 годзе ў якасці камандзіра карабля «Саюз Т-10» і арбітальнай станцыі «Салют-7», сярод членаў экіпажа якога быў і У. Салаўеў.

15 сакавіка, як і прадугледжвалася праграмай палёту, адбылася стыкоўка карабля «Саюз Т-15» з навуковай станцыяй «Мір», выведзенай на калязямную арбіту 20 лютага 1986 года. На яе борце экіпаж праводзіць заплававаныя навукова-тэхнічныя даследаванні і эксперыменты. НА ЗДЫМКУ: Леанід КІЗІМ і Уладзімір САЛАЎЕУ.

МІЖНАРОДНЫ ЭКСПЕРЫМЕНТ

«ВЕНЕРА — КАМЕТА ГАЛЕЯ»

Савецкія аўтаматычныя станцыі «Вега-1» і «Вега-2», палёт якіх ажыццяўляўся ў рамках мнагамэтавага міжнароднага праекта «Венера — комета Галея», паспяхова выканалі праграму даследавання каметы Галея.

Завяршэнне комплекснай мнагамэтавай праграмы вывучэння каметы Галея з дапамогай савецкіх аўтаматычных станцыі «Вега-1» і «Вега-2» — важная перамога інтэрнацыянальнага калектыву вучоных — удзельнікаў яе ажыццяўлення, заявіў дырэктар

Інстытута касмічных даследаванняў АН СССР акадэмік Р. Сагдзееў на прэс-канферэнцыі для савецкіх і замежных журналістаў, прысвечанай гэтай падзеі. Вучоны падвёў асноўныя вынікі унікальнага эксперыменту, праведзенага ў рамках праекта «Венера — комета Галея».

Работа яшчэ не завершана. У навуковых цэнтрах, лабараторыях краін — удзельніц праграмы пачынаецца стэранны аналіз атрыманых даных. Толькі здымкаў з дапамогай дзвюх «Вега» зроблена больш тысячы. За час сумеснай работы склаўся дружны інтэрнацыянальны калектыв вучоных, адзначыў акадэмік. Гэта яшчэ раз пацвярджае, намоўкі плённыя можа аказацца аб'яднанне намаганняў спе-

цыялістаў розных краін у мірным аэраваенні касмічнай прасторы.

Дырэктар навуковых праграм Еўрапейскага касмічнага агенцтва Банэ Ражэ, які выступіў перад журналістамі, павіншаваў усіх удзельнікаў праграмы «Венера — комета Галея» з буйным поспехам, выказаў удзячнасць за аказаную дапамогу. Вядома, што ў рамках праграмы «Лоцман» з «Вега» перадавалася інфармацыя для дакладнага навіядзення міжпланетнага карабля Еўрапейскага касмічнага агенцтва «Джота», які адправіўся да каметы Галея 2 жніўня 1985 года.

Выступіўшы перад прадстаўнікамі прэсы вучоных акадэміі навук замежных краін расказалі аб цікавых рознапланавых навуковых даследаваннях, праведзеных інтэрнацыянальным калектывам у ходзе выканання праграмы.

РАСПРАЦАВАЛІ ВУЧОНЫЯ

СКЛЕІЛІ І ПАЕХАЛІ

Праблемы складанага рамонту трактарных і аўтамабільных рухавікоў нават ва ўмовах перасоўнай майстэрні, якая абслугоўвае механізатараў у час гарачай пары, вырашае распрацоўка вучоных Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта і ўсесаюзнага навукова-вытворчага аб'яднання «Рамдэтал». Старыя дэталі матараў і іншых механізмаў яны прапанавалі аднаўляць з дапамогай спецыяльнага палімернага саставу.

Такі клей, што вытрымлівае высокія тэмпературы і нагрукі, з поспехам замяняе розныя віды зваркі і наплаўкі, а ў многіх выпадках аказваецца адзіным сродкам, які дазваляе захаваць тэхніку ў рабочым стане. Часу ж на гэта патрабуецца намнога менш, чым раней.

Вопыт выкарыстання навінкі паказаў, што адрамантаваныя з дапамогай палімернага саставу рухавікі працуюць не менш надзейна, чым пасля аднаўлення традыцыйнымі метадамі. Эканомія пры гэтым атрымліваецца значная.

СЕЛЬСКАЯ ІНДУСТРЫЯ

НА КАНВЕЕРЫ — КАТЭДЖЫ

Індустрыя Дзяржаграпрама Беларусі папоўнілася новым прадпрыемствам: у Бабруйску ўступіў у строй дзёзючы Буйны сельскі домабудаўнічы камбінат. Ён будзе ўзводзіць жыл-

лё ў вёсках усёй паўднёвай зоны Магілёўскай вобласці. З канвеера новага прадпрыемства сышлі першыя канструкцыйныя сядзібнага тыпу. Такія катэджы з усімі камунальнымі зручнасцямі, разлічаныя на дзве сям'і, спраектаваны ў двух варыянтах. У адным доме знаходзяцца двух- і трохкамерныя кватэры, у другім — трох- і чатырохкамерныя.

Магутнасці новага камбіната — 65 тысяч квадратных метраў жылля ў год. З выхадам яго на праекты ўзровень сельскай індустрыя вобласці павоіць аб'ёмы будаўніцтва жылля.

У ажыццяўленні праграмы пераўтварэння вёсак у Магілёўскай вобласці разам з будаўнікамі ўдзельнічаюць калектывы прамысловых прадпрыемстваў, транспартных і іншых арганізацый. Зборныя аднакватэрныя і шматкватэрныя дамы для калгасаў і саўгасаў выпускаюць Магілёўскі і Бабруйскі гарадскія домабудаўнічыя камбінаты. Для працаўнікоў аграпрама Магілёўшчыны прадугледжана ўзвесці сёлета 4 800 кватэр.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

МІНСК. Важны этап абнаўлення прадпрыемства завершаны на падшыпніковым заводзе. Выдаў прадукцыю пускавы комплекс вытворчасці па выпуску двухсот тысяч вырабаў у год. Усе аперацыі — ад механічнай апрацоўкі да зборкі — выконваюць аўтаматычныя лініі. У гэтай пяцігоддзі ў выніку рэканструкцыі магутнасці прадпрыемства ўзрастуць на трэць.

ЛУНІНЕЦ. Беларускія вучоныя прапанавалі тэхналогію вырабу каштоўных прыродных камянеў — граніту, мармуру, малахіту — з адходаў Мікашэвіцкага камбіната нярудных матэрыялаў. Па каларовай гаме яны нават багацейшыя за пліты з натуральных горных парод.

КОБРЫН. Буйны гандлёвы комплекс упрыгожыў галоўную вуліцу вёскі Хідры. Пад яго дахам размясціліся прамтаварны і прадуктовы магазіны, кафэ, кулінарыя. Жыхары могуць тут без лішніх клопатаў набыць неабходныя тавары, пакаштаваць стравы нацыянальнай кухні, запасціся паўфабрыкатамі да хатняга стала.

ЛІДА. Больш поўна задаволіць попыт на мэблю паможа новы цэх дрэвапрацоўчага аб'яднання. З яго канвеерных ліній сышлі першыя вырабы. Дзякуючы мадэрнізацыі абсталявання і тэхналогіі ў паўтара раза павялічыцца выпуск шафаў, креслаў, часопісных столаў, тумбачак, палі-

ЧАС ВЯЛІКІХ ЗМЕН

У дванацатай пяцігодцы са-
вецкая эканоміка павінна зра-
біць круты паварот да інтэнсі-
фікацыі. Такую задачу паста-
віў XXVII з'езд КПСС. Яе рэа-
лізацыя, зразумела, запатрабуе
немалых намаганьняў. Але пла-
ны цалкам рэальныя. Прыкла-
дам паспяховага вырашэння
проблем паскарэння навукова-
тэхнічнага прагрэсу можа слу-
жыць і Беларускі аўтамабільны
завод.

Беларускі аўтамабільны за-
вод, які знаходзіцца ў горадзе
Жодзіна, — адзінае прадпры-
емства ў СССР, якое выпускае
аўтасамазвалы «БелАЗ» вялікай
і асабліва вялікай грузапады-
мальнасці. Пяць гадоў назад у
рашэннях XXVI з'езда КПСС
была падкрэслена неабход-
насць значнага павелічэння іх
вытворчасці. Здабываючы пра-
мысловасць мела патрэбу ў гі-
гантах, з дапамогай якіх мож-
на было падняць прадукцый-
насць працы ў вугальных і руд-
ных кар'ерах.

Каб асвоіць групу прынцыпа-
ва новых машын грузапады-
мальнасцю 110—180 тон, спат-
рэбілася б, па тагачасных стан-
дартах, гадоў восем. Забягаю-
чы наперад, скажу, што 110-
тоннікі, якія не ўступаюць леп-
шым замежным аналагам і на-
ват перавышаюць іх па некато-
рых параметрах, пачалі сыхо-
дзіць з канвеера завода ўжо
ў 1982 годзе. Прамысловая
партыя 180-тоннікаў выпушчана
ў 1985 годзе. Тэрміны асвае-
ння новых машын былі скаро-
чаны ўдвая.

Гэты выйгрыш у часе быў
атрыманы дзякуючы тэхніцы
камп'ютэрнай эпохі — станкам
з праграмным кіраваннем, ро-
батам, гібкім пераналаджвае-
мым модулям. Пабываючы на
БелАЗе, я ўбачыў і іншыя ста-
ноўчыя вынікі такой перабудо-
вы.

ПРАДБАЧАННЕ — КАТЭГОРЫЯ ІНЖЫНЕРНАЯ

Па камандах камп'ютэраў
станкі-аўтаматы самастойна
змяняюць інструмент, рэжымы
апрацоўкі, сігналізуюць аб тэх-
налагічных адхіленнях. Толькі
потым на фоне мільгаючых зя-
лёнымі лічбамі пульсаў заўва-
жаеш людзей. У працэс
цэха амаль што лабараторная
чысціня.

Інжынер Пётр Карповіч, кі-
раўнік спецыяльна створанага
адрэза тэхнічнага забеспячэн-
ня і абслугоўвання станкоў з
лічбавым праграмным кіраван-
нем (ЛПК) гэтага цэха, расказ-
вае:

— Сёння здаецца, быццам
так было заўсёды. А ў 1978
годзе, калі пачалі манціраваць
тут першыя станкі з ЛПК, на
нас прыходзілі глядзець, як на
дзівакоў: маўляў, захачелася
ім пагуляць у прыгожыя цацкі.

Спраўды, каб адважыцца
тады на стварэнне хача б участка
даволі дарагіх станкоў з
праграмным кіраваннем, патра-
бавалася не толькі інжынернае
прадбачанне (з дапамогай хут-
ка пераналаджваемага абста-
лявання, разлічылі на заводзе,
можна скараціць тэрміны «де-
водкі» новых мадэлей), але і
пэўная рызыка. Ні ў краіне, ні
за мяжой яшчэ не было да-
стаўкавага вопыту эфектыўнага
прымянення станкоў з ЛПК.
Не вызначаліся яны і высокай
якасцю.

Лягчай за ўсё з багажом
традыцыйнага расцеацца мо-
ладзь. Навукова-тэхнічны пра-
грэс для яе да таго ж і маг-
чымасць хутчэй выявіць свае
здольнасці. Так было і ў Жо-
дзіна. Дзесяткі чатыры мала-

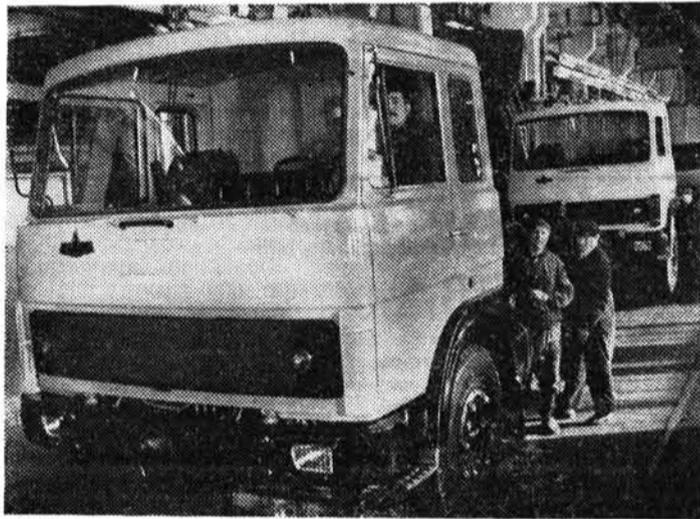
дых, дастаткова энергічных ін-
жынераў, тэхнолагаў, як сту-
дэнты, заселі за матэматыку,
электронныя схемы, каталогі
новай тэхнікі. Вучыліся і ў за-
межных спецыялістаў: закры-
ваць вочы на іх дасягненні ў
гэтай справе было б неразум-
на. Сваімі рукамі наладжвалі
першыя станкі, абкатвалі ка-
прызныя праграмы, складалі
новыя і новыя.

Інжынернае прадбачанне
збылося. Энтузіясты даказалі,
што прымяненне станкоў з
ЛПК замест універсальных мо-
жа стаць эфектыўным нават у
ўмовах маласерыйнай вытвор-
часці. Неўзабаве ў новым цэ-

маючы асаблівых прафесія-
нальных навук. Але ёсць і
такія, хто, як Пятровіч, прый-
шлі ў цэх ужо кваліфікаванымі
станочнікамі. Ці апрадалася іх
стаўка на новае?

— Зарплата наладчыка на
ўзроўні самага кваліфікаванага
рабочага, — гаворыць 32-гадо-
вы Андрэй Славін. — Так што
тут мы нічога не згубілі. Да
таго ж выйгралі ва ўмовах пра-
цы: няма фізічнага напружан-
ня і манатоннасці. Думаю, што
будучыня менавіта за падоб-
нымі рабочымі спецыяльнасця-
мі, дзе акрамя спрыту рук па-
тэрэны тэхнічныя веды і ўмен-
не думаць.

БЯСПРОЙГРЫШНЫ ВАРЫЯНТ

ху выраблялі ўжо каля 600
відаў дэталей — чвэрць усёй ме-
ханаапрацоўкі. Амаль удвая
ўзнялася і прадукцыйнасць
працы.

А выканаўцы інжынернай
думкі, рабочыя, як яны паста-
віліся да гэтых навацый?

БРЫГАДА ГАЛАСУЕ ЗА РОБАТАУ

Брыгадзіра брыгады аперата-
раў станкоў з ЛПК Валерыя
Пятровіч засталі на эксперы-
ментальным участку, дзе на-
ладжвалі толькі што атрыма-
ны робат-маніпулятар.

Валерыю 34 гады, 17 з іх ён
працуе на заводзе. Быў высо-
какваліфікаваным токарам-уні-
версалам.

— Калі з пускам новага цэха
прапанавалі змяніць спецыяль-
насць і стаць наладчыкам, зга-
дзіўся не адразу, — расказвае
ён. — Тады якраз я без адры-
ву ад вытворчасці заканчваў
тэхнікум па спецыяльнасці «а-
працоўка металаў рэзаннем» і
мог пайсці працаваць майст-
рам. Прафесія ж наладчыкаў,
аператараў, праграмістаў, элек-
троншыкаў былі для нас на-
віной. Не ўяўлялі нават, як яны
аплачваюцца. Усё-такі вырашыў
рызыкнуць: гэта самая навізна
і прывабіла.

З групай іншых рабочых Ва-
лерый Пятровіч год вучыўся
на курсах перападрыхтоўкі
(усё гэтае час яму выплачваліся
сярэдні заробатак). Пасля
даручылі сфарміраваць і ўзна-
чаліць брыгаду аператараў.

— У хлопцаў былі тыя ж ва-
ганні: ці не праіграем у зар-
плате, ці надзейная новая тэх-
ніка?

Сёння, па словах Валерыя, аб
тых сумненнях нават не ўспа-
мінаюць. У брыгадзе дваццаць
чалавек. У асноўным моладзь:
функцыі аператара несклад-
ныя, і авалодаць імі можна, не

Цікаўлюся ў аператараў, ра-
бота якіх усё-такі не такая
творчая, як у наладчыкаў аб-
сталявання.

Галіна Сялькова перайшла ў
цэх з пасады тэхнолага, маю-
чы сярэдняю тэхнічную адука-
цыю. Выйграла матэрыяльна.
Але галоўнай перавагай лічыць
не гэта. На яе думку, работа
аператара — самы кароткі
шлях пазнання магчымасцей
сучаснай тэхнікі. Хоча стаць
наладчыцай ці тэхнолагам-пра-
грамістам.

Першай прыступкай да асва-
ення новага пакалення рабо-
чых прафесій, якія нясе з са-
бой навукова-тэхнічны прагрэс,
назваюць сваю работу і мно-
гія іншыя аператары. Нездар-
ма ўсё ў брыгадзе, хто не мае
спецыяльнай тэхнічнай адука-
цыі, вучацца ў завочных тэхні-
кумах.

ВАЖКІЯ АРГУМЕНТЫ

Здавалася б, нелогічна: ра-
бочыя выступаюць за павышэн-
не інтэнсіўнасці сваёй працы.

— Я б сказаў — за дадат-
ковыя выгады, якія ім нясе
тэхніка, — удакладніў пазіцыю
брыгады ў адносінах да роба-
таў старшыня прафсаюзага
камітэта БелАЗа Мікалай Ві-
цязь.

Камфортныя ўмовы працы і
новы ўзровень кваліфікацыі, як
растлумачыў прафсаюзны лі-
дэр, далёка не адзіныя сацы-
яльныя перавагі ўкаранення
сучаснай тэхнікі і прагрэсіўнай
тэхналогіі. Навукова-тэхнічны
прагрэс, у чым пераканаліся
жодзінецкі, істотна паляпшае
эканамічныя паказчыкі работы
прадпрыемства. Аднавадна гэ-
таму павялічваюцца ўсе віды
адлічэнняў у «фонды добрабы-
ту», якія выкарыстоўваюцца
для ўзвядзення жылля, куль-
турна-бытавых аб'ектаў, на на-

быццё бясплатных пучэвак для
работнікаў на лячэнне ў сана-
торных і для адпачынку.

Бюджэтная статystыка краса-
моўная. Вырашыўшы з дэпа-
могай новай тэхнікі і арганіза-
цыі задачу датэрміновага асва-
ення неабходных краіне аўта-
мабіляў, жодзінецкі за мінулы
пяцігодку (1981—1985 гады) ат-
рымалі магчымасць патраціць
на ўласныя сацыяльныя патрэ-
бы ўдвая больш сродкаў, чым
за папярэднія пяць год.

Мікалай Віцязь з горадсцю
паказаў дзве новыя сталовыя,
магазін кулінарных паўфабры-
катаў і кафетэрыі, якія з'яві-
ліся за гэты час на тэрыторыі
завода. У горадзе, які, дарэ-
чы, амаль увесь пабудаваны за
кошт БелАЗа, для дзяцей аў-
тамабілебудуўнікоў адкрыты
два дзіцячыя сады ў дапаў-
ненне да сямі ўжо існуючых.
Пабудавана новая вялікая па-
ліклініка, санаторый-прафілак-
тэрыя для аздарулення рабо-
чых без адрыву ад вытворчасці.
Самым вялікім дасягненнем
гэтага перыяду на заводзе лі-
чыць поспехі ў вырашэнні жыл-
левай праблемы. Тры з пала-
вінай тысячы аўтазаводцаў за
пяцігоддзе палепшылі свае
жыллёвыя ўмовы.

— Аргументы на карысць
тэхнічнага прагрэсу дастатко-
ва важкія, — гаворыць Мікалай
Віцязь. — Вытрымліваючы вы-
сокія тэмпы развіцця вытвор-
часці, мы зможам рэалізаваць
новыя сацыяльныя праграмы.
А задач у нас тут няма. Хо-
чам палепшыць базу медыцын-
скага абслугоўвання — пабу-
даваць яшчэ адну бальніцу.
Малавата ў нас спартыўных
збудаванняў, не ліквідавана
яшчэ і чарга на жыллё.

ШТО ДУМАЕ ДЫРЭКТАР

Найбольш крытычна на да-
сягненні БелАЗа глядзіць яго
дырэктар Дзмітрый Сыраваш.

— Мы зрабілі толькі першы
крок, — гаворыць дырэктар. —
Вызначылі магчымасці прымя-
нення ў нашых умовах самай
новай тэхнікі і тэхналогіі. Па-
спяхова апрабавалі яе і пачалі
ўкараняць. На заводзе цяпер
дзейнічаюць каля 300 станкоў
з ЛПК і тыпу «апрацоўваючы
цэнтр». У выніку не толькі да-
біліся скарачэння тэрмінаў ас-
ваення выпуску новых самазва-
лаў, але і расшырылі напала-
віну аб'ём вытворчасці, прак-
тычна без павелічэння колькасці
рабочых. Але нам пакуль не
хапае новай, больш надзейнай
тэхнікі. Зараз, як вядома, на-
ша станкабудуўнічая прамысло-
васць перастройваецца. Краіна
выдзяляе для гэтага каласаль-
ныя сродкі. Сядзець жа склаў-
шы рукі і чакаць мы не мо-
жам. Наша задача — больш
поўна і разумна выкарыстоў-
ваць магчымасці, якія ёсць. На
гэтым і грунтуецца наш пер-
спектыўны комплексны план
аўтаматызацыі.

На БелАЗе зараз актыўна
працуюць над стварэннем так
званай гібкай аўтаматызаванай
вытворчасці. Яна складаецца з
некалькіх гібкіх модуляў «а-
працоўваючы цэнтр — робат-
маніпулятар», аб'яднаных аўта-
матызаванай транспартна-склад-
скай сістэмай. Па сутнасці —
цэлы механаапрацоўчы цэх, які
дзейнічае без людзей. Сін-
хронную работу модуляў і кі-
раванне тэхналагічным працэ-
сам ажыццяўляе камп'ютэр. Ён
жа забяспечвае хуткую перанала-
дку абсталявання на новыя
дэталі, кантроль і карэкцыю
тэхналогіі. Гібкую аўтаматыза-
ваную вытворчасць тут плану-
ецца запусціць да 1988 года.

— Не хутка? — здзіўляецца
дырэктар. — А ведаецца, што
стварэнне і ўкараненне такіх
сістэм спецыялісты называюць
справой не менш складанай,
чым асваенне космасу? Але ж
і ў космас не багі лятаюць...

Вячаслаў ХАДАСОЎСКІ.

ДЗЕЛАВЫ ЧАЛАВЕК

Анатоль Агароднік, 29-га-
довы намеснік дырэктара па
камерцыйных пытаннях Салі-
горскага рамонтна-механіч-
нага завода, на новай паса-
дзе каля года.

Салігорскі басейн — буй-
нейшае не толькі ў Беларусі,
але і ва ўсёй краіне радо-
вішча калійных руд, важ-
най сыравіны для вытворчасці
мінеральных ўгнаенняў.
А Салігорскі рамонтна-механі-
чны завод рамонтнае і вы-
рабляе нестандартнае абста-
ляванне для чатырох дзесят-
каў прадпрыемстваў, якія
займаюцца здабычай і пера-
працоўкай гэтых самых ка-
лійных солей. Справу сваю
Анатоль Агароднік робіць
нядрэмна. Але ва ўмовах
ўсямернай інтэнсіфікацыі
савецкай эканомікі ў яго ёсць
прычыны крытычна прыгляд-
вацца да сваёй гаспадаркі.
Так што спраў і клопатаў у
Агародніка, які займаецца, у
прыватнасці, набывае новага
абсталявання, забеспячэн-
нем запаснымі часткамі, да-
статкова.

Здаючы паўнамоцтвы, ра-
нейшы намеснік дырэктара
ведаў, што яго малады пера-
емнік па адукацыі інжынер-
механік. І таму прадракаў:
на ліквідацыю «камерцыйнай
недасведчанасці» яму спатрэ-
біцца мінімум паўгода. Іосіф
Гаўрыс, дырэктар завода,
ўспамінаючы гэты эпізод,
сцвярджае: «Агароднік зусім
граматна і самастойна дзей-
нічаў ужо праз месяц пасля
назначэння».

Сёння ёсць усе падставы
сцвярджаць: калектыў пры-
знаў яго права кіраваць, пры-
маць рашэнні, патрабаваць
іх выканання. І рашаючую
ролю тут адыграла, відаць,
усё ж не само па сабе афі-
цыйнае распараджэнне аб на-
значэнні Агародніка на паса-
ду, але тое галоўнае ў ра-
нейшай рабоце, што прад-
вызначала само новае назна-
чэнне.

Пяць год назад Анатоль
прышоў інжынерам у бюро
інструментальнай гаспадаркі.
А праз месяц на імя ды-
рэктара завода паступіла
скарга з механічнага цэха:
фрэзерушчыкі патрабавалі
«спыніць» Агародніка, які
абмежаваў выдачу ім новых
фрэз. Пры разборы канфлік-
ту высветлілася: малады ін-
жынер, які меў, дарэчы, раз-
рады токара і фрэзерушчы-
ка, задаўся мэтай зразу-
мець, чаму так часта псуецца
інструмент. Аказалася,
што некаторыя надобрасум-
ленныя станочнікі, каб хут-
чэй выканаць работу, пару-
шалі тэхналогію апрацоўкі
дэталей, і фрэзы зношваліся
амаль удвая хутчэй.

«Скорасную» апрацоўку
адмянілі. І адразу пасля гэ-
тага Агароднік прышоў з
прапановай... павялічыць аба-
роты станкоў: на гэты раз —
не пагаршаючы ўмоў працы
і без шкоды для інструмен-
та. Прапанова была падмаца-
вана дакладным разлікам і
артыкулам з тэхнічнага часо-
піса, у якім расказвалася пра
падобны вопыт аднаго з мас-
коўскіх прадпрыемстваў.
Што было далей? Анатоль
Агароднік — узяты дырэктар
дзяўня на заметку не проста
як адукаваны інжынер, але
як чалавек нераўнадушны,
гатовы пастаяць за дзяржаў-
ныя інтарэсы. Прышоў час
— і менавіта яму прапанавалі
ўзначаліць бюро прапанавалі
інструментальнай гаспадаркі.

Першы канфлікт, праўда,
не быў апошнім. Аднак ця-
пер усё зразумелі, што Ага-
роднік — чалавек справы,
саму справу ён успрымае
шырока, у агульназаводскіх
маштабах. Менавіта гэтыя
акалічнасці і пераважылі ў
выбары Агародніка на вака-
нтнае месца намесніка дырэ-
ктара завода.

Сяргей ЗАЙЦАЎ.
(АДН).

У канцы лютага споўнілася 10 год з дня ўстаноўчай канферэнцыі, на якой было створана Беларускае таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (Беларускае таварыства «Радзіма»). Для большасці замежных землякоў Таварыства з'яўляецца звязваючым звяном паміж імі і далёкай Бацькаўшчынай, яно падтрымлівае трывалыя сяброўскія адносіны з прагрэсіўнымі арганізацыямі суайчыннікаў, аказвае ім дапамогу ў правядзенні культурна-асветніцкай дзейнасці. Тысячы суайчыннікаў былі гасцямі Таварыства ў час наведання Беларусі. Напярэдадні юбілею Беларускага таварыства «Радзіма» ў яго адрас паступіла многа віншаванняў і пісем ад землякоў, у якіх яны раскажваюць аб ролі Таварыства ў іх жыцці за мяжой. Прапануем нашым чытачам некаторыя з іх.

МАЦЯРЫНСКІ КЛОПАТ

Дарагія сябры! Нядаўна атрымала ад вас пісьмо. Дзякуй за памяць і ўвагу да нас.

Мы хацелі б павіншаваць Беларускае таварыства «Радзіма» з 10-годдзем з дня яго ўтварэння. Нашы сувязі з роднай зямлёй сталі значна больш трывалымі пасля таго, як была створана гэта арганізацыя. Яна адразу ж заваявала папулярнасць сярод суайчыннікаў у розных краінах. Гэта папулярнасць не выпадкова, яна вынік вялікай работы ўсіх супрацоўнікаў Таварыства па ўмацаванню і расшырэнню культурных сувязей замежных землякоў з маці-Радзімай. Колькі цікавых мерапрыемстваў было праведзена Таварыствам «Радзіма» за кароткі тэрмін. Гэта штогадовы адпачынак дзяцей і ўнукаў суайчыннікаў у піянерскіх лагерах у Беларусі, курсы павышэння кваліфікацыі кіраўнікоў калектываў мастацкай самадзейнасці суайчыннікаў, семінары па вывучэнню мовы, гісторыі і культуры рэспублікі, прыём турыстычных груп, дэлегацыі ад розных арганізацый і асобных землякоў, пасылкі, што нам прыходзіць з рознай літаратурай і многае, многае іншае. Хіба ўсё можна пералічыць! Беларускае таварыства «Радзіма» робіць вялікую работу для карысці суайчыннікаў за мяжой.

Нельга не сказаць і аб друкаваным органе Таварыства — газеце «Голас Радзімы». Яна з'яўляецца самай надзейнай і пастаяннай крыніцай інфармацыі пра жыццё на Радзіме, і кожны нумар газеты мы чакаем з нецярпеннем. Мне асабліва падабаецца ўдзельнічаць у розных віктарыях, якія штогод арганізуюць Таварыства і рэдакцыя газеты «Голас Радзімы». Яны заўсёды цікавыя і павучальныя, памагаюць лепш даведацца пра мінулае, культуру і быт Беларусі, не забываючы родную беларускую мову. Адным словам, памагаюць застацца пасля сарака трох год раздукай з Радзімай самай сабой — беларускай жанчынай. Ужо чатыры разы я была прызёрам такіх віктарый. Атрымала многа сувеніраў, беларускіх кніг, энцыклапедыі, якія таксама памагаюць мне не адчуваць сябе адарванай ад Радзімы. Сам працэс збору матэрыялу для падрыхтоўкі адказаў на віктарыі вельмі цікавы, расшырае круггляд. Але яшчэ цікавей убачыць усё сваімі вачамі ў Беларусі.

У 1985 годзе я стала пераможцай віктарыі, прысвечанай 40-годдзю Перамогі над фашызмам «Вялікая Айчынная вайна: як кавалася перамога», і была ўзнагароджана паездкай на Радзіму. Гэта паездка застанецца ў маёй памяці назаўсёды. Я асабліва шчаслівая, што была прынята Беларускай таварыствам «Радзіма» разам з мужам і ўнукам. Мы наведвалі вельмі многа самых розных славуных мясцін сталіцы, рэспублікі, дзякуючы чаму даведа-

ліся многа новага пра жыццё і культуру Беларусі, якая так хутка ідзе наперад у сваім развіцці. Асабліва цікава ўсё гэта было для нашага ўнука Бернара, які да гэтага ведаў не вельмі многа пра маю Радзіму.

Пазней, калі мы ўжо вярнуліся дамоў, нам зноў нагадала аб тых радасных днях наша добрая вястушка — газета «Голас Радзімы», якая надрукавала грунтоўны артыкул з фатаграфіямі аб нашым знаходжанні ў Мінску ў якасці гасцей Беларускага таварыства «Радзіма». Мы ўсёй сям'ёй выказваем вялікую ўдзячнасць за цёплыя словы ў наш адрас. У клубе аддзела ССГВ у Шарлеруа мы ўжо раскажвалі аб сваёй паездцы, а потым я прачытала нашым сябрам і гэты артыкул. Наш унук Бернар зможа цяпер паказаць газету і фота ў каледжы, дзе ён вучыцца. А то некаторыя студэнты нават не вераць, што ён правёў адпачынак у Беларусі, гавораць, што «ўезд у СССР забаронены». Як яны далёкія ад праўды! Бернар за час, праведзены ў маіх родных і ў Мінску, напавіўся на чатыры кілаграмы. Яго бацькі і мы ўсе вельмі задаволены, што ён пабыў у вашай краіне. Хлопчык падужэў і стаў яшчэ больш любіць маю Радзіму, яе багатыя культурныя традыцыі, выдатную мову. Так што цяпер я з поўным правам магу сказаць, што і мой муж, дзеці і ўнук таксама палюбілі Беларусь. І не толькі таму, што там у нас многа родных, але і дзякуючы цёплым мацярынскім клопатам Беларускага таварыства «Радзіма».

Наш аддзел Саюза савецкіх грамадзян у Бельгіі ў горадзе Шарлеруа, членам праўлення якога я з'яўляюся вось ужо дваццаць пяць год, таксама шчыра і сардэчна ўдзячна Беларускаму таварыству «Радзіма» за добрыя адносіны да нас. Тры ўдзельнікі нашага хору ўжо пабывалі на арганізаваных Таварыствам курсах павышэння кваліфікацыі ўдзельнікаў калектываў мастацкай самадзейнасці. У Рэспубліканскім інстытуце павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры іх вучылі лепшыя выкладчыкі, яны пазнаёміліся з творчасцю многіх мастацкіх калектываў Беларусі. Кнігі, календары, газеты, а самае галоўнае, добрыя адносіны і падтрымку ў нашай рабоце мы пастаянна атрымліваем ад нашага дарагога сябра — Беларускага таварыства «Радзіма». Яшчэ раз вялікае дзякуй ад усіх нас.

Марыя ГАРОХ,
Бельгія.

СЛОВЫ АД СЭРЦА

Сардэчна віншуюем усіх супрацоўнікаў Беларускага таварыства «Радзіма» са знамянальнай падзеяй — дзесяцігоддзем з дня ўтварэння!

Жадаем далейшага працягнення на карысць міру і развіцця дружбы паміж народамі Савецкага Саюза і Канады.

Галоўнае праўленне ФРК,
Старшыня Антон КУЛЬЧЫН,
Сакратар Аляксандра ЮРОўСКАЯ,
Канада.

Беларускаму таварыству «Радзіма» і рэдакцыі газеты «Голас Радзімы».

Прыміце мае шчырыя віншаванні з юбілеем. Дзякую вам за сардэчны клопат аб нас, патрыётах Айчыны, якія на волі лёсу жыўць на чужыне, далёка ад роднай зямлі. Я рассталася з Радзімай у 1937 годзе. Тады мне было дзевяць год. Аднак, дзякуючы бацькам, заўсёды лічыла і лічу Беларусь сваёй Радзімай, люблю яе народ.

Кнігі, газеты, якія вы прысылаеце, памагалі мне «пабыць» у Беларускай пушчы, на возеры Нарач, у розных гарадах і вёсках рэспублікі. Беларусь жыве ў маім сэрцы, і я сама жыву з лепшым настроем ад усведамлення, што яна існуе, што гэта мой родны край. Вялікае дзякуй Беларускаму таварыству «Радзіма»!

Ганна БІШЧУК-АРОЧКА,

Аргенціна.

Дарагія сябры!
Ад усёй душы віншую вас са знамянальнай датай!

Жадаю ўсім шчасця, здароўя, поспехаў у жыцці і ў вашай высякароднай рабоце.

ЛІСТОК І ДРЭВА

Пішу гэты ліст з нагоды дзесятай гадавіны заснавання Беларускага таварыства «Радзіма». Як звячэйна, калі мы адзначаем юбілей, то заўсёды падводзім вынікі дзейнасці той ці іншай арганізацыі. Вось і я хачу выказаць свае асабістыя адносіны да Беларускага таварыства «Радзіма». Нават яго назва адгукаецца ў нашых сэрцах нейкай асаблівай цёпльнай Радзімай!
**І дзе ні кіне мяне лёс,
У якой краіне я ні буду,
Гарачы, чыстых маці слёз
Ніколі не забуду.**

У гэтым невялікім вершы я спрабаваў выказаць свае пачуцці да роднага краю. З ім звязвае нас шмат ніцей. Гэта і ўспаміны, і сябры, і радня. І адной з найбольш моцных з'яўляецца Беларускае таварыства «Радзіма».

А да афіцыйнага заснавання Таварыства мастом да Радзімы для мяне, як і для многіх іншых людзей, была газета «Голас Радзімы». Калі чытаеш яе, далёкія родныя мясціны прыбліжаюцца і чалавек

адчувае сябе ізноў нібы дома.

Зразумела, прачытаць не тое, што самому пабыць у родных мясцінах. Але гэта і ёсць тая сувязь, якая ўзмацняе ўспаміны, ды яшчэ вучыць новаму. Я атрымаў шмат самых разнастайных цікавых кніг з дапамогай Таварыства. Сярод іх новыя выданні Янкі Купалы і Якуба Коласа, іншых беларускіх аўтараў. Для мяне гэта вялікі скарб. Аднойчы заўважыў я ў «Голасе Радзімы» некалькі беларускіх вершаў у англійскім перакладзе. Папрасіў дазволу дэкламаваць іх у нашым гуртку пазіі. А ў адказ атрымаў некалькі тамоў вершаў беларускіх паэтаў на англійскай мове. Па аднаму экзэмпляру затрымаў, а рэшту раздаў шатландцам.

І нарэшце мне самому давялося пабыць у 1983 годзе на курсах па вывучэнню рускай і беларускай мовы і культуры, арганізаваных Беларускай таварыствам «Радзіма». Усё было вельмі цікава. Сустрэкаўся з работнікамі Таварыства. Яны вельмі прыхільна адносіліся да нас. Пазнаёміла нас Таварыства з выдатнымі прадстаўнікамі беларускага народа,

Сардэчна дзякую за газету «Голас Радзімы» і брашуры. Нядаўна атрымаў «Так мы жывём», «Гаспадары зямлі», «Бацькоўскі парог», «Нашы славуны землякі». Для мяне гэта неацэнны дар. Шчыра дзякую за вашу дабрату і клопат пра нас.

Павел НАТЫЧЫК.

Аргенціна.

Дарагія таварышы, мілыя нашы сябры! Хачу перадаць вам віншаванні і найлепшыя пажаданні ад усяго аддзела ССГВ у горадзе Антверпене.

Нашы справы ідуць добра, праводзім многа самых розных мерапрыемстваў, паспяхова працуе школа рускай мовы. Вялікай папулярнасцю карыстаецца наш хор «Калінка», у якім цяпер 25 чалавек. Ён часта выступае і на нашых мерапрыемствах, і перад бельгійскімі гледачамі.

Вашу газету мы атрымліваем рэгулярна. У ёй знаходзім многа карысных артыкулаў і карэспандэнцый, якія зачытваем перад усім калектывам нашага аддзела. За гэта вялікае дзякуй. Мы шчыра ўдзячны Беларускаму таварыству «Радзіма» за ўсё добрае, што яно робіць для нас, замежных суайчыннікаў, для нашых дзяцей і ўнукаў. А мы, хто жыве далёка ад Радзімы, лічым сваім абавязкам як мага больш раскажваць аб ёй людзям, што побач з намі, даносіць да іх праўдзівую інфармацыю, якую мы чэраем з вашай газеты. І, самае галоўнае, змагацца ўсімі сіламі за мір і дружбу паміж народамі на зямлі.

Тамара КРАСІЛЬНІКАВА.

Бельгія.

такімі, як мастак Міхал Савіцкі і пісьменнік Іван Шамякін. Наведалі мы Хатынь. Доўга-доўга пасля таго я чуў яе званы. Пабывалі мы і ў Вязніцы — на радзіме нашага песняра Купалы. Да гэтага часу помню тую цішыню, дурчэнне крыніцы ды крынічкі ітушак пад векавымі ліпамі.

Напісаць пра духоўную падтрымку, якую я маю праз Таварыства, цяжка. На практыцы яна праўдзіва і сапраўды кожны дзень.

Усведамленне самога сябе — гэта ўсведамленне сваёй кар'еры.

Нягледзячы на тое, што я тут ужо вельмі доўга, англійская мова ў мяне такая, як мясцовае. Калі я размаўляю, людзі пытаюцца, адкуль я. Калі чуюць, што з Савецкага Саюза, заўважаю павару ў вачах многіх.

На заканчэнне хачу падзякаваць усім супрацоўнікам Таварыства «Радзіма» за шматлікія клопаты пра нас, тых, хто жыве на чужыне, за тую сувязь між лістком і дрэвам і пажадаць ім далейшай плённай працы.

З павагай
Мікалай ЯНУШЭВІЧ,
Англія.

ШЧЫРА І БЕЗ ПРЫКРАС

Дарагія сябры, віншую вас усіх са знамянальнай датай — 10-годдзем утварэння Беларускага таварыства «Радзіма». Жадаю добрага здароўя і вялікіх поспехаў у працы на карысць нашай Айчыны.

Пішу шчыра, без прыкрас. Наша сустрэча нібы парадніла нас з вамі. Цяжка пераацэніць тую добрую чалавечыя адносіны і рознабаковую дапамогу, якія праўдзіва і аказвае нам Таварыства. Я вельмі-вельмі рады, што змог сам у гэтым пераканацца, і шчыра, ад усёй душы дзякую вам за вялікі клопат пра нас — вандрунікаў у чужым свеце. Вы нібы надзяляеце нас жыццёвай сілай, умацоўваеце нашу сувязь з Радзімай.

Мне радасна аб гэтым пісаць, пасля таго як я правёў цэлыя тры месяцы ў Мінску і часта сустракаўся з вамі. Тады я не мог аб гэтым сказаць, але сэрца маё плакала ад шчасця, што вы прынялі мяне як суайчынніка, радаваўся, што мне была прадастаўлена магчымасць наведваць многія царквы. Я ўбачыў, што ў вашай краіне веруючыя абсалютна свабодныя. Я сам маліўся разам з імі. Ніхто і нідзе гэтага не забараняў, і нідзе, ні ў адной царкве я не бачыў ні аднаго

міліцыянера. А тут пішуць у прэсе, што міліцыя літаральна акружае храмы.

Але многія ў нас не вераць маім расказам, яны думаюць, што гэта мана. Вось хача б такі маленькі прыклад. Калі я стаў гаварыць, якія ў СССР цэны на кватэры, на газ, электрычнасць, тэлефон, транспарт і прадукты, то некаторыя адразу ж закрывалі, што гэта прапаганда. Іншыя сталі злосна спрачацца: маўляў, не мані, мы ведаем, як там жывуць, чаму ты не гаворыш, што масла і цукар выдаюцца на картках. І ніяк не могуць зразумець, што іх падманвае не я, а заходняя прапаганда.

Я б хацеў звярнуцца да ўсіх суайчыннікаў у розных краінах. Не верце тым злым языкам, якія дзень і ноч наклініваюць на маю і вашу Радзіму, адступайцеся ад такіх! Я хацеў бы, каб тыя, хто любіць яе і каму яна дарагая, не багаліся і пастараліся паехаць туды. Вы ўсё ўбачыце на свае вочы і пераканаецеся, што я кажу праўду.

Англія.

Міхал МЕЛЬНІК.

СТАРОЕ ГРОДНА

Першы раз павезла мяне маці ў Гродна, каб паказаць татавім бацькам, калі мне было шэсць месяцаў. Тады мяне першы раз сфатаграфавалі. Пасля ўжо з году ў год летам, прыязджаючы з далёкай Украіны, дзе мы з бацькам жылі — тата быў вайскоўцам, — я гасцявала ў дзядоў Сівіцкіх.

Першыя чатыры гады сядоў у памяці не пакінулі. Але з пяці гадоў падарожжа з Альхоўнікаў, маленькага фальварка маміных бацькоў Садоўскіх, дзе мы праводзілі два, а то і тры летнія месяцы, помніцца жыва і ясна.

Ездзілі коньмі. З Альхоўнікаў вузкая дарога вяла да шашы, якая злучала Форт Асавец з Гродна. Гладкая шаша праходзіла паміж палямі, а вялікі яе адрэзак ляжаў паміж старым густым яловым лесам.

Канчаўся лес. Далей ізноў палі, сенажаці. Нарэшце здалёк відаць дамкі Фарштата — як з нямецкай называлі прадмесце Гродна. Шаша злівалася з вуліцай, якая рабілася штотым больш стромкай — спускалася да Нёмана. Але перад самым спускам на правым баку вуліцы быў заезд. Заезд, якіх поўна было на Беларусі. Праўда, не было тут карчмы, як усюды, а невялічкі чысты драўляны дамок, у якім першы ад уваходу пакойчык — светлы, з фіранкамі на вокнах і нядрэннай мэбляй, — быў месцам адпачынку для падарожных. Найчасцей, адпачыўшы, пакарміўшы і папаіўшы коней, ехалі ў горад.

І тут было самае страшнае. Стромкая вуліца спускалася да Нёмана на мост. Але мост быў пантонны. З кожным крокам каня, з кожным паваротам калёсаў пантоны калыхаліся, вада хвалявалася. Коні стрыглі вушамі, коса паглядалі на ваду. Таму праз мост фурманкі маглі ехаць толькі па адной, не больш.

Мост шчасліва пераехалі, паварочваем налева, на вуліцу Падольную, якая праходзіла па беразе Нёмана. Яна вывела нас на вуліцу Маставую. Можна яна ў той час называлася інакш, а Маставой тагачасна называлі гэты мост? Гэта тагачасна не помню. Ехалася гэтай шырокай вуліцай пад гару, міма Бернардзінскага касцёла і далей аж да Фары. Гэта для мяне быў самы цэнтр горада, бо, пачынаючы направа, траплялі на цяперашнюю вуліцу Карла Маркса, а тады Купецкую. За Фарным касцёлам жылі мае дзяды Сівіцкія. Вялікія вароты амаль заўсёды зачынены, каля іх вузкая брамка. Каля самай брамы мураваны двухпавярховы дом. З правага боку — доўгі, праз цэлы панадворак, дом: ніз мураваны, верх драўляны. Наверх вялі вонкавыя сходы. У мураванай частцы дома жылі мае дзяды. Кватэра вялікая, светлая, мела адзін недахоп — была напалавіну сутарэннай. Дзяды перабраліся ў гэтую кватэру пасля апошняга вялікага пажару ў Гродна.

Насупраць, за дрэвамі, стаялі гаспадарчыя будынкі — складзікі, склепы, якія служылі ўсім жыхарам.

Чацвёрты бок панадворка займаў высокі мур, за якім віднеўся апошні паверх астрага. Было непрыемна бачыць вокны з кратамі, за імі — змучаныя людскія твары...

Малой усё было цікава. Выйдзеш за браму — на супрацьлеглым баку вуліцы дом Аўгусевіча: унізе цукерня, на другім паверсе невялічкі гатэль. На рагу — будынак чырвонай цэглы — дом Стэфана Баторыя. Паміж сцяной Фарнага касцёла і невысокім муром — вузкі будынак кнігарні Левандоўскага. Вокнаў у кнігарні не было, гарэлі лямпы. Апрача кніжак прадаваліся пісьмовыя прылады. Часта я там бывала са сваёй бабуляй. Пакуль не ўмела чытаць, куплялі мы там паперу і каляровыя алоўкі, фарбы.

Але самае цікавае чакала перад уваходам у Фарны касцёл. Там, дзе цяпер сквер, быў пляц і, здаецца, некалькі драў. Уздоўж пляца — вялікі драўляны будынак ратушы. На другім паверсе магістрат ці гарадская ўправа, унізе — цэлы рад маленькіх крамак. Калі ў такую краву ўвойдуць адразу тры асобы, павярнуцца цяжка.

За пляцам з ратушай узвышаўся Дамініканскі касцёл, направа ад яго ішла Дамініканская вуліца, назва якой змянялася разам з назвай касцёла — то Дамініканская, то Саборная. Вуліца ў суботу і ў нядзелю вечарам была месцам спатканняў і шпацыраў гродзенскай моладзі.

На пачатку гэтай вуліцы, калі лічыць ад Дамініканскага касцёла, адзіны ў Гродна ўніверсальны магазін рускага купца Мухіна.

Нядаўна беларуская пісьменніца Зоська ВЕРАС перадала ў рэдакцыю «Голас Радзімы» свой артыкул «Старое Гродна», у якім яна ўспамінае горад канца XIX, пачатку XX стагоддзяў, з якім звязаны яе дзіцячыя і юнацкія гады. Журналіст Міхась СТЭЛЬМАК прайшоў па вуліцах і іншых мясцінах Гродна, згаданых Зоськай Верас, у нашы дні, расказаў аб іх у артыкуле «Да новых юбілеяў».

Сёння старажытнае Гродна — адзін з прыгажэйшых гарадоў нашай Беларусі. У ім многа цікавых і каштоўных помнікаў гісторыі і культуры народа, ён вядомы як вялікі індустрыяльны цэнтр рэспублікі, дзе для яго жыхароў пабудаваны зручныя сучасныя жыллы масівы, створаны выдатныя ўмовы для адпачынку.

У 1898 годзе бацька мой атрымаў трохтыднёвы адпачынак — і мы ўсёй сям'ёй прыехалі ў Гродна. Тады я пачыла ўвесь горад. Бацька любіў родны горад і яго ваколіцы. Перад усім павёў мяне на Каложу ды на замак. Сцежачкай каля замка сышлі на бераг Нёмана...

Процілеглы бераг быў нізкі, пясчаны. Пад старымі, схіліўшыміся над вадой вербамі рыбакі ў цяньку трымалі свае лодкі. Заўсёды нехта быў каля лодак. Даволі было паклікаць, як хто-небудзь спяшаўся павазіць жадаючых па Нёмане. Вось і вазіў мяне бацька да Крэйданых гор або ў процілеглы бок, аж за чыгуначны мост. У наступныя гады не раз плавала я са сваім дзедам.

Так ішлі гады.

Мы ўжо жылі ў Кіеве. Я вучылася ў гандлёвай школе. У 1907 годзе раптоўна памёр бацька. Не хацелася заставацца там, і мы з мамай пастанавілі ехаць да сваіх у Гродна. 1909 год застаў мяне ў Гродна вучаніцай шостага класа прыватнай гімназіі Кацярны Баркоўскай. Гэтай самай восенню арганізавалі Гродзенскі гурток беларускай моладзі. Мы не выбралі бібліятэкаркам. Праца ў гуртку развівалася плённа. Сходы, лекцыі, арганізацыя хору. Жылі з мамай амаль насупраць Брыгіцкага касцёла. У кватэры было піяніна, рэпетыцыі хору адбываліся ў нас.

Цяжка было праіснаваць на невялікую пенсію па бацьку, таму мама атрымала дазвол у школьных улад арганізаваць у нас «вучнёўскую кватэру». Трэба было шукаць адпаведнае памяшканне. Знайшлі ў знаёмай бабулі Будрыкавай па Гараднічанскай вуліцы. Вучняў набралася восем чалавек — усе беларусы, сябры гуртка. Бібліятэку перанеслі сюды. Наш дом стаў кватэрай гуртка. Тут адбываліся рэпетыцыі хору, спектакляў, лекцыі і вечарыні для малодшай секцыі. Заўсёды былі ў нас сябры з гуртка.

Як толькі прыходзіла вясна, не сядзелася ў горадзе. У першую цёплую нядзелю ішлі ў поле спатыкаць вясну. Ішлі аж пад прыстанак Ласосна або і далей. Восенню хадзілі на бераг ракі насупраць Францішканскага касцёла. Ціха стаялі цеснай групкай і чакалі, пакуль туман не падымецца настолькі, каб закрыць ніжнюю частку касцёла. Тады вежы, здавалася, плылі ў неба высока, нібы адарваныя ад зямлі. Як у казцы...

Апошняя падзея гуртка быў выдзены на шапіяграфіе ў 1913 годзе зборнічак «Колас беларускай нівы». Ішоў апошні год майго жыцця ў Гродна. Восенню выехала ў Варшаву на курсы. Пакідала Гродна назаўсёды.

У памяці захавалася яшчэ адна падзея. У 1910 годзе цяжка захварэла Эліза Ажэшка. Вуліца перад яе домам была заслана тоўстым пластом саломы, каб грукат колаў фурманак не трывожыў хворай. Горад перажываў моцна штотым горшыя весткі аб стане здароўя пісьменніцы.

Адчыненыя дзверы. Чорныя заслоны ў вокнах. З-за іх відаць запаленыя свечкі. Гродзенская інтэлігенцыя стварыла камітэт, які ўтрымліваў парадак і ладзіў хаўтуры. Нехта пісаў, што ўлады забаранілі моладзі з гімназіі прымаць удзел у хаўтурах. Можна мелася на ўвазе моладзь з дзяржаўных гімназіяў. Дзяўчаты з прыватных школ былі ўсе, пачынаючы ад пятага класа. Мы ведалі творы пісьменніцы, любілі іх. Узаяўшыся моцна пад рукі, мы зрабілі ланцуг, які стрымліваў натоўп, што сабраўся на хадніках, каб не сыходзіў на вуліцу, сярэдзінай якой неслі на руках труну. Маса людзей розных нацыянальнасцей не зваявала, што ў ланцугу пераважна дзяўчаты, націскала моцна. Але мы неяк вытрымалі.

На трэці дзень пасля хаўтуру дом пісьменніцы быў адчынены. Можна было ўвайсці, аглядзець кватэру, дзе столькі гадоў яна жыла, працавала. Мiane найбольш здзівілі прымацаваныя на сценах кампазіцыі з засушанага лісця і кветак, зробленыя рукамі Элізы Ажэшка.

Як жа я шкадавала, што мая нясмеласць не дазволіла зайсці да яе. І магчымасць была. Сваёй маёй бабулі была з Элісай Ажэшка не толькі знаёмай, а і сталай спадарожніцай у шуканні тыпаў, жыццёвых фактаў для творчасці паміж гродзенскіх бедных рамеснікаў.

ДА НОВЫХ ЮБІЛЕЯЎ

Два пялёсткі — сімвал міру, жыцця, шчасця — высока ўзнесліся над снежнай раўнінай зімовага парку. Пад імі застылі ў зерухомасці медныя фігуры сярэдневяковага война-абаронцы з мячом і шчытом ля ног і дзяўчыны ў беларускіх нацыянальных строях. Пільны позірк воіна скіраваны на захад, адкуль часцей за ўсё наш край падвяргаўся нападу ворагаў. Дзяўчына з ручніком для каравая — гэта наша гасціннасць да ўсіх тых, хто з добрым намерам ступае на беларускую зямлю. Над бетоннымі кветкавымі пялёсткамі дзень і ноч гараць тры вялізныя лічбы — 850.

Адсюль, ад абеліска, узведзенага ў гонар юбілею Гродна, пачынаюцца экскурсійныя маршруты, якія знаёмяць з горадам над Нёманам. За паркам плешчацца рака. Нават у самыя маразы, узламаўшы лёд, яна падае свой голас. Яго чулі продкі сённяшніх гараджан, будуць чуць і іх нашчадкі. Нёман — мост паміж вякамі.

Зусім побач з паркам, з абеліскам схавана ў вузкай даліне струменіца Гараднічанка, правы прыток Нёмана. Гараднічанка — сэрца старога Гродна. Тут, у яе вусці, больш за восем вякоў назад купцы, якія плавалі па Нёману, узвялі першыя пабудовы, заснавалі горад. Пазней ён стаў расці ўздоўж берагоў Гараднічанкі. Час, вядома, уносіў карэктавы. У XVI—XVIII стагоддзях горад крыху змяніў кірунак забудовы, стаў пашырацца.

Сённяшнія госці Гродна, ды і яго жыхары — людзі канца XX стагоддзя — знаёмяцца, вывучаюць горад не толькі па кнігах, расказах экскурсаводаў і краязнаўцаў. Яны маюць магчымасць сутыкацца з жывой гісторыяй. Яна перад імі ў выглядзе шматлікіх старадаўніх будынкаў, якія добра зберагліся: замкаў, касцёлаў, цэркваў, карпусоў вучэбных устаноў, жылых дамоў. Вуліцы Навазамкавая, Маставая, Падольная акаймляюць і сёння цэлыя кварталы, узведзеныя мінулымі вякамі.

У збудаваннях, што патрабуюць абнаўлення, перыядычна вядуцца рэстаўрацыйныя работы. Савецкая дзяржава, якая ўзяла іх пад сваю ахову, робіць гэта з адной мэтай: зберагчы і перадаць нашчадкам. Як памяць аб мінулым, як каштоўную архітэктурную спадчыну. Напрыклад, рэстаўратары вярнулі да жыцця архітэктурны комплекс з Новага і Старога замкаў на Замкавай гары, сур'ёзна пашкоджаныя ў час Вялікай Айчыннай вайны. Зараз у залах Старога замка размясціліся дзесяткі тысяч экспанатаў адзінага ў Беларусі гісторыка-археалагічнага музея. Акрамя яго ў Гродна знаходзяцца таксама Рэспубліканскі музей атэізму і гісторыі рэлігіі, музей вядомага савецкага генерала Дзмітрыя Карбышава, які, будучы яшчэ афіцэрам царскай арміі, узводзіў у пачатку нашага стагоддзя абарончыя фарты на ўскраінах горада, ёсць музей пісьменніцы Элізы Ажэшка...

Вуліца Ажэшка. Вуліца, якая сустракае і праводзіць гасцей Гродна. Пралягла яна паміж чыгуначным вакзалам і старымі кварталамі. Тыя, хто ў горадзе ўпершыню, і тыя, хто быў тут неаднойчы, вядуць сябе надзіва аднолькава. Праходзячы каля дома № 17, прыцішваюць крокі. На яго фасадзе — мемарыяльная дошка, на якой напісана: «Тут з 1894 г. па май 1910 г. жыла выдатная польская пісьменніца-дэмакратка Эліза Ажэшка». Прачытаўшы надпіс, людзі доўга ўглядаюцца ў аблічча дома, у сценах якога пісаліся творы, вельмі папулярныя ў нас і сёння.

Насупраць дома № 17 па гэтай жа вуліцы — будынак ранейшай жаночай гімназіі, а зараз адзін з карпусоў Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта, у якім займаецца звыш трох тысяч студэнтаў. Недалёка сельскагаспадарчы, медыцынскі інстытуты. Сімвалічна, што гродзенскія студэнты-медыкі праводзяць праз заняты на анатоміі ў будынку, звязаным з імем польскага караля Стэфана Баторыя, цэла яго раўна чатырыста гадоў назад пад гэтым жа дахам анатаміравалі каралеўскія лекары Сімоній і Бучэла, тым самым упершыню ў свеце праклаўшы шлях да вывучэння ўнутранай будовы чалавека.

Сёння старое Гродна дышае сучасным жыццём, якое нібы перакінулася з новага — вуліца, праспектаў, плошчаў, што з'явіліся на карце горада параўнальна нядаўна, пасля Вялікай Айчыннай вайны. Ім не больш сарака гадоў. Новыя мікрараёны на цэлыя кіламетры адсунулі ранейшыя гарадскія межы. Напрыклад, за Фарштатам — левабярэжнай часткай старога горада, назва якой памятаюць толькі старажылы (сёння яна выйшла з ужывання), вырас Прынёманскі. Прасторны, з пазычнай назвай мікрараён.

Аб росце горада можна меркаваць па колькасці яго насельніцтва. У 1965-м годзе тут нарадзіўся 100-тысячны жыхар, у 1985-м — 250-тысячны. Апошняму няма яшчэ і года. Цікава, што чаканне гэтага юбіляра наперадзе? З якіх цагляных ужо праз дватры гады пачне складацца ў ім вобраз роднага горада? Магчыма, першай «засечкай» на дрэве памяці стане дзіцячае ўспрыманне расказаў бацькоў Аляксандра і Святланы Навумчыкаў, токара і швачкі, пра іх працу? А можа ў яго душы найглыбей адкладзецца ўспаміні пра шчаслівае дзяцінства? Пра яго, немаўля, клапаціцца ўжо зараз. І не толькі бацькі. У Гродна не спыняецца будаўніцтва дзіцячых садоў і ясляў, узвядзенне новых школ, на фабрыках горада штотдзённа шыецца адзенне і вырабляецца абутак.

Маладое Гродна — гэта горад жылых, прамысловых, вучэбных, культурных, спартыўных збудаванняў. Сучасны гродзенскі стыль горадабудаўніцтва атрымаў сёння вядомасць ва ўсёй Беларусі. Той, хто ведае гісторыю горада, бачыць у гэтым даўняю традыцыю. І зараз на крутым узбярэжжы Нёмана паблізу Старога замка стаіць Барысаглебская царква, помнік XII стагоддзя. Спецыялісты, даследчыкі яе архітэктуры, зрабілі вывады пра існаванне яшчэ восем стагоддзяў назад самастойнай і самабытнай Гродзенскай школы дойлідства.

Трыццаць адзін доктар навук і больш за трыста кандыдатаў прадстаўляюць сёння асноўныя навуковыя сілы Гродна. Яго мастацтва — два прафесійныя тэатры. У горадзе дзесяткі самадзейных калектываў, выступленні якіх перад гараджанамі адбываюцца на сценах новых сучасных Дамоў і Палацаў культуры. Некаторыя з іх дасягнулі прафесійнага ўзроўню, пра што сведчыць географія гастрольных пазездак. Напрыклад, народныя ансамблі «Нёман» і «Раніца» выступалі ў Францыі, Іспаніі, Грэцыі і іншых краінах свету.

Ажэшка, 32. У гэтым светлым і прасторным будынку размясціўся гімнастычны комплекс, дзе сотні юных гараджан штотдзённа заўята і ўпарта асвойваюць гімнастычную навуку, на вяршыню якой адсюль, з гэтых жа залаў, ступіла ў 1972 годзе на Алімпійскіх гульнях у Мюнхене сусветна вядома сёння Вольга Корбут.

Сярод самых значных новабудоваў горада апошняга часу — пасажырскі чыгуначны вакзал. Вялізны, у некалькі разоў большы за ранейшы, ён вабіць арыгінальнай архітэктурай. У хуткім часе вакзал гасцінна адчыніць дзверы гасцям Гродна, якое разам з Брэстам ужо сёння выконвае функцыі «заходніх варотаў» Савецкага Саюза. Праз горад над Нёманам пралягае чыгуначны шлях у Ленінград з Варшавы, Берліна, Парыжа.

...З акна пятаэтажнага паверха гасцініцы бачыцца Гродна, як на далоні. Гродна 1986 года. Вышыняныя новабудовы, нібы клапатлівыя дзеці-акселераты, цесным кругам абступілі невысокія старадаўнія будынкі. Пушыстыя воблакі прапльваюць над імі. Прыветліва махаюць белымі крыламі. І, здаецца, горад таксама, ледзь-ледзь прыўзняўшыся над зямлёю, быццам гіганцкі «лятачы галандзец», плыве ім насустрач. З году ў год. З веку ў век.

Міхась СТЭЛЬМАК.

ЗОСЬКА ВЕРАС.

МЕРАЙ БАГАЦЦЯ СТАНОВІЦЦА ВОЛЬНЫ ЧАС

ІДЭАЛ — ГАРМАНІЧНАЯ АСОБА

Толькі што закончыў сваю работу XXVII з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. На ім ішла размова пра работу ва ўсіх сферах дзейнасці грамадства. Вялікая ўвага надавалася і праблемам культурнай палітыкі, галоўная задача якой — даць магчымасць кожнаму ча-

— *Міхаіл Рыгоравіч, такім чынам, культурна-выхаваўчая работа павінна «ўсё пайней задавальняць духоўныя патрэбы людзей, ісці насустрач іхнім інтарэсам»...*

— Так, гэта самая першая запаведзь кожнага работніка культуры.

— *Ад чаго ж залежыць тут поспех?*

— Зразумела, умова не адна.

Цяпер установы культуры вобласці маюць тры з паловай тысячы спецыялістаў. Лічба невялікая. Але на сённяшні дзень гэтага ўжо недастаткова. Інтэнсіфікацыя ўсё грамадскае жыццё — і эканамічнае, і духоўнае, а значыць — павялічыцца і работа, якую трэба выканаць. Вось чаму нас не задавальняе, што пакуль яшчэ большасць работнікаў маюць не вышэйшую, а сярэднюю спецыяльную адукацыю. Зразумела, і гэта зусім надрэзна, але ў адпаведнасці з сучаснымі патрабаваннямі хацелася б большага. Дарэчы, усе спецыялісты падрыхтаваны нашымі беларускімі навучальнымі ўстановамі.

Высокакваліфікаваныя кадры — першая ўмова паспяховай работы. Другая — наяўнасць адпаведнай матэрыяльнай базы. Сёння ў вобласці каля васьмісот клубных устаноў, дзе працуюць пяць тысяч гурткоў, калектываў самадзейнасці, аматарскіх аб'яднанняў і клубаў па інтарэсах. Ёсць у нас добрыя бібліятэкі — па статыстыцы іх 864, з кніжным фондам больш за 12 мільёнаў экзэмпляраў, чытачоў жа — 635 тысяч чалавек. Гэта ілюстрацыя лічбамі. Кажучы па-іншаму, не знойдзеца ніводнага дома, ніводнай сям'і, дзе б не чыталі кніг, дзе не было б сваёй, хай і невялікай, хатняй бібліятэчкі.

Тое, што пабудавана, — безумоўна, значны поспех, сапраўдная сацыяльная заваёва. Але зноў-такі, наяўная база ўжо не можа задавальняць нас. Таму ў планах вобласці на бягучую, дванаццатую пяцігодку пазначана ўзвядзенне новых культурна-асветных устаноў. Напрыклад, колькасць дзіцячых музычных школ за бліжэйшыя пяць год амаль падвоіцца, а культурна-спартыўных комплексаў павялічыцца больш чым у два разы: калі цяпер іх на Магілёўшчыне 27, то да 1990 года будзе створана яшчэ 32.

Як бачыце, справу культурнага будаўніцтва дзяржава лічыць адной з важнейшых.

— *Сапраўды, нельга пераацаніць сацыяльную ролю культуры. Узбагачэнне духоўнага свету кожнага асобнага чалавека ў сваю чаргу павышае ступень сталасці ўсяго грамадства...*

— Магілёў — буйны індустрыяльны цэнтр. Тут, ды і ва ўсёй вобласці, працуе мноства вялікіх сучасных прадпрыемстваў. Узровень вытворчасці на іх даволі высокі, а ў хуткім часе яшчэ больш узрасце: грамадства паставіла мэту паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу. У такіх умовах узнікае

павяку выявіць свае здольнасці, зрабіць жыццё савецкіх людзей духоўна багатым, шматгранным. Пра тое, як гэта патрабаванне ажыццяўляецца ў канкрэтнай рабоце, наша сённяшняя гутарка з начальнікам упраўлення культуры Магілёўскага аблвыканкома Міхаілам ДАРАШКОВЫМ.

пытанне: хто будзе кіраваць усімі гэтымі машынамі, аўтаматызаванымі сістэмамі — своеасаблівыя людзі-робаты ці асобы, якіх вызначае не толькі высокі інтэлект, але і ўсе спрэчачыя высакародныя якасці чалавечай душы. Ідэал сацыялістычнага грамадства — гарманічна развіты чалавек. І тут вельмі многае залежыць ад мастацтва, літаратуры, культуры, якія павінны не проста адпавядаць склаўшымся запатрабаванням працоўных, але галоўным чынам фарміраваць гэтыя запатрабаванні, выходзячы сапраўднае разуменне сапраўдных каштоўнасцей Дзеля гэтага мы і працуем.

— *Добра вядомае выказванне Карла Маркса аб тым, што ў камуністычным грамадстве мерай багацця будзе не работа, а вольны час. І сапраўды, з кожным годам растуць патрабаванні людзей да свайго адпачынку як у час водпуску, так і ў выхадныя дні, у святы, вечарам пасля працы. Культурны адпачынак становіцца адным з галоўных крытэрыяў узроўню жыцця, ці не так?*

— Арганізацыя вольнага часу жыхароў Магілёўшчыны, як і ўсюды ў Савецкай краіне, займаюцца мясцовыя клубы і Дамы культуры, бібліятэкі, музеі, тэатры (іх у вобласці тры), спартыўныя комплексы. Яны імкнуцца задаволіць інтарэсы ўсіх груп насельніцтва. Ужо сталі добрай традыцыяй, вельмі палюбіліся людзям святыя вёсак, вуліц, мікрараёнаў, калі іх жыхары, як сапраўды добрыя суседзі, разам рыхтуюцца да ўрачыстасці (упрыгожваюць добраўпарадкоўваюць двары ці вуліцы вёскі), а потым таксама разам выступаюць на імпрэзаванай сцэне, спартыўнай пляцоўцы, праводзяць забаўныя конкурсы, дзеляцца сваімі ўласнымі невялікімі гаспадарчымі сакрэтамі. Як і калісьці, вельмі папулярныя ў сельскіх жыхароў святы, прысвечаныя пачатку жніва і дажынкам. Яны захоўваюць многія традыцыйныя рысы, але набылі новы, сучасны змест.

На стадыёнах мы праводзім мастацка-спартыўныя прадстаўленні. І асабліва ўвага надаецца сямейнаму адпачынку, калі бацькі і дзеці праводзяць час разам і кожнаму з іх знаходзіцца адпаведны, цікавы зачытак.

Гэта тое, што стала вельмі папулярным за апошні час. Да таго ж амаль шэсцьдзясят тысяч жыхароў Магілёўшчыны займаюцца самадзейнай мастацкай і тэхнічнай творчасцю пад кіраўніцтвам нашых спецыялістаў.

— *У сваёй сацыяльнай, у тым ліку і культурнай палітыцы, дзяржава не робіць адрозненняў паміж гараджанамі і сельскімі жыхарамі. Усе павінны мець роўныя магчымасці для задавальнення сваіх духоўных запатрабаванняў. Але на практыцы сёння яшчэ вяскойцы знаходзяцца ў горшым становішчы. Што канкрэтна робіцца ў вобласці, каб выправіць яго?*

— У планах на дванаццатую пяцігодку ўсё гэта ўлічана. Каб

не быць шматслоўным прывяду некалькі прыкладаў, на мой погляд, даволі яркіх. Мы маем 69 дзіцячых музычных школ. Як я ўжо казаў, колькасць іх амаль падвоіцца — адкрыецца яшчэ 57 навучальных устаноў. Прычым 49 будуць пабудаваны непасрэдна ў калгасах і на сродкі калгасаў. На жаль, сёння толькі дванаццаць гаспадарак маюць свае музычныя школы. Гэта, безумоўна, мала.

Згадвалася і пра культурна-спартыўныя комплексы. Яны таксама ствараюцца пераважна ў сельскай мясцовасці. Сёння ў нас адкрываецца шэсць такіх комплексаў.

Часцей будуць наведваць сельскіх жыхароў прафесійна-нальныя артысты, хаця і зараз такія гастролі нярэдка. У мінулым месяцы, напрыклад, у нас праيشоў тыдзень «Майстры мастацтва — працаўнікам горада і вёскі».

Дзелячы мастацтва, літаратуры не толькі прыязджаюць да сельскіх жыхароў у якасці гастролёраў: яны «знаходзяць» тут тэмы і вобразы для сваёй творчасці. Нядаўна ў Магілёве адбылася прэм'ера мастацкага фільма «3 юбілеем пачакаем», знятая на кінастудыі «Беларусь-фільм». Стужка расказвае пра жыццё сучаснай вёскі, клопаты і праблемы кіраўніка калгаса. Кансультантам фільма стаў старшыня калгаса «Рассвет» імя Кірыла Арлоўскага Кіраўскага раёна Васіль Старавойтаў. Ён паслужыў і прабразам галоўнага героя ў карціне.

— *Міхаіл Рыгоравіч, аб чым яшчэ сёння клопат упраўлення культуры?*

— Клопатаў шмат. Частку з іх мы з вамі ўжо згадалі. Але, зразумела, гэта не ўсё. Вельмі важны аспект нашай дзейнасці — рэалізацыя агульнарэспубліканскай праграмы эстэтычнага выхавання, складзенай нядаўна сумесна міністэрствамі асветы і культуры. Яна з'явілася ў сувязі з рэформай агульнаадукацыйнай школы ў ССРР і таму тычыцца ў асноўным дзяцей і юнацтва, той катэгорыі насельніцтва, якая яшчэ толькі выходзіць у вялікае жыццё. Якой будзе наша змена — пытанне вельмі важнае і актуальнае. І мы, работнікі культуры, таксама павінны даваць на яго адказ.

Другая важная праблема, якая асабліва востра, шырока-маштабна паўстала перад намі, — рэстаўрацыя мясцовых помнікаў гісторыі і культуры. Сёння ўжо задаволены найпершыя, жыццёва важныя патрэбы людзей, і ёсць магчымасць укладзі больш значныя сродкі ў аднаўленне гістарычнай матэрыяльнай спадчыны. У нас у Магілёве, у многіх райцэнтрах, у старажытных вёсках захавалася нямаля каштоўных помнікаў, якія мы павінны перадаць у іх лепшым выглядзе ў спадчыну наступным пакаленням. У гэтым праяўляецца і наша адказнасць перад будучыняй, і наша ўдзячнасць, любоў да сваёй Радзімы.

Карацей кажучы, спраў хапае. І ўсе яны патрэбныя грамадству, нашым людзям.

Гутарку вяла
Галіна УЛІЦЕНАК.

НАШЫ СЛАВУТЫЯ ЗЕМЛЯКІ

МЯЦЕЖНІК

Здзіўляючыя бываюць часам лёсы пісьменнікаў і іх твораў. Біяграфія нашага земляка Адольфа Янушкевіча і гісторыя яго кнігі «Дзённікі і пісьмы з падарожжаў па казахскіх стэпах» не толькі незвычайныя, але і глыбока драматычныя.

Адольф Янушкевіч нарадзіўся 9 чэрвеня 1803 года ў Нясвіжы Мінскай губерні ў сям'і апалчанага беларускага шляхціца. Дома старэйшыя Янушкевічы часта ўспаміналі, што яны змагаліся за свабоду і незалежнасць Польшчы ў войсках Тадэвуша Касцюшкі. Успаміналі з тым большым гоарам, што Касцюшка быў блізім сваяком маці Адольфа.

Дзіцячыя гады А. Янушкевіч правёў на Міншчыне, у маінтку Усава каля Капыля. Вучыўся ў школе, а потым выходзіўся ў дзядзькі Міхаіла Янушкевіча, падпалкоўніка войска Т. Касцюшкі. У 1819 годзе паступіў у вядомую ў той час гімназію ў Вінніцы, якую паспяхова скончыў, і ў 1821 годзе стаў студэнтам літаратурнага факультэта Віленскага ўніверсітэта. Тут прымаў актыўны ўдзел у руху вольналюбівых студэнтаў, стаў членам гуртка «благітных» філарэтаў, якім кіраваў Ян Чачот, філамат, саратнік і таварыш Адама Міцкевіча. Вядома, што ўжо тады філаматы імкнуліся ўстанавіць сувязь з дзекабрыстамі, патрабавалі шырокіх сацыяльных пераўтварэнняў і, у першую чаргу, вызвалення сялян і ліквідацыі феадальна-прыгонніцкіх адносін.

У 1828 годзе Янушкевіч заканчвае ўніверсітэт, вяртаецца ў родныя мясціны, а потым пераязджае ў Камянец-Падольскі. Здавалася, усё прадакала яму шчасліваю будучыню: і давер жыхароў, якія выбралі яго дэпутатам сейма, і каханне прыгажуні Стэфаніі, і павага родных.

Толькі вось здароўе падводзіла: яму ледзь мінула 25 год, а дактары ўжо раілі лячыцца на водах. І Адольф Янушкевіч вясной едзе ў Карлава Вары. Потым падарожнічае па Еўропе, у Рыме сустраўся з Адамам Міцкевічам, для якога пазней паслужыў прататыпам аднаго з герояў паэмы «Дзядзь».

У 1830 годзе А. Янушкевіч вяртаецца дамоў праз Парыж і Брусель, дзе ўжо адчуваецца подых блізкай рэвалюцыі. Сустрэчы з таварышамі па ўніверсітэце ў Варшаве вырашылі лёс юнака: з гэтага часу яго абавязак — барацьба за вызваленне радзімы. І ледзь у верасні 1830 года дабраўся ён да родных мясцін, як туды далацела вестка аб паўстанні ў Варшаве. Адрозна ж Адольф разам з братам Яўстахіем тайна пераходзіць Нёман і дабіраецца да сталіцы.

Янушкевіч без ваганняў стаў адным з самых актыўных дзеячаў рэвалюцыйнага

руху. У лютым 1831 года ён увайшоў у склад Арганізацыйнага камітэта, які займаўся фарміраваннем войска, арганізоўваў збор сродкаў у дапамогу рэвалюцыі, удзельнічаў у баях. Вясной 1831 года, будучы ў разведцы з аддзяленнем коннага легіёна, Адольф Янушкевіч атрымаў 7 цяжкіх ран і без прытомнасці ўпаў з каня. Таварышы, якія бачылі гэта, вырашылі, што ён забіты, і паведамілі аб гэтым у рапарце.

Але ў палоне Адольф Янушкевіч напавіўся і разам з іншымі ваеннапалоннымі быў адпраўлены ў глыб Расіі. У суправаджальных паперах ён значыўся пад прозвішчам «Янушэвіч», таму толькі ў Вятцы ўлады выявілі, хто трапіў да іх у рукі.

І адразу ж ляцяць ганцы ў сталіцу. Генерал Полазаў піша з Вяткі шэфу жандармаў Бенкендорфу: «...з ліку ваеннапалонных падпаручнік Янушкевіч аказаўся расійскім падданым Падольскай губерні Ямпольскага павета з мястэчка Краснага, дзе ён пражываў да пачатку ў царстве Польскім мяцяжу. І ўжо ў студзені месяцы гэтага года прыбыў у Варшаву і ўступіў у армію мяцежнікаў».

Бенкендорф загадаў адправіць Янушкевіча ў Кіеў, бо яго паніны судзіць як «зрадніка вернападданіцкай прысязе».

Адольф Янушкевіч прыбыў у Кіеў у канцы 1831 года і быў зместаны ў Кіева-Пячэрскай крэпасці. Яшчэ ў час следства яго прымушалі прызнацца ў тым, што «дзейнічаў ён неразумна». У адказ пачулі: «Што зрабіў — тое зрабіў свядома, па добрай волі, па шчыраму перакананню, што кожны сапраўдны сын айчыны павінен прысвяціць ёй усё сваё жыццё».

Прыговор ад 4 сакавіка 1832 года быў такі: «Пазбавіць звання і дваранскай годнасці, саслаць у Сібір на пасяленне, а маёнтак і грашовыя капіталы, што належаў яму, узяць у казну...»

Праз два месяцы, 18 мая, А. Янушкевіч прыбыў у Табольск. Тут сустрэў сваіх ранейшых сяброў і аднадумцаў — М. Марачэўскага, А. Петрашкевіча, А. Івашкевіча, графа Маньыскага.

Хутка А. Янушкевіч апынуўся ў Ішыме. Ён займаўся гаспадаркай, перакладаў з англійскай мовы «Гісторыю заваявання Англіі нарманамі», чытаў літаратурныя рускія і замежныя часопісы, цікавіўся грамадскім і палітычным жыццём, уважліва сачыў за ўсімі навінамі. І штодзённа пісаў пісьмы. Нягледзячы на тое, што ішлі яны паўтара месца, з іх дапамогай працягвалася тонкая, але моцная нітка сувязі з радзімай.

У Ішыме А. Янушкевіч знаёміцца з рускім паэтам дзекабрыстам Аляксандрам Адоеўскім. Але пыхці іх хутка разышліся. Паэта адправілі на Каўказ, а Янушкевіч у жніўні 1841 года пераехаў у Омск.

Гэта было ўжо нейкім крокам да вызвалення: Янушкевіча залічылі на дзяржаўную службу ў акруговы суд, у студзені 1842 года — у «Паранічнае ўпраўленне сібірскамі кіргізамі», а летам гэтага ж года перавялі ў «Камітэт па збору кіргізскіх законаў». Стаўшы сакратаром камітэта, Янушкевіч зрабіў тры падарожжы па Паўночнаму і Усходняму Казахстану. У 1846 годзе ён увайшоў у склад экспедыцыі ў казахскія стэпы.

НА ЗДЫМКУ: Адольф ЯНУШКЕВІЧ.

(Заканчэнне на 8-й стар.)

„Я ПРЫЙШОУ у гэты свет паведаміць, што я дагестанец. «Захапіць» новыя землі для Дагестана. Толькі ў паззіі «захопніцкая» палітыка дазволена», — так гаворыць вядомы паэт аварца Расул Гамзатаў.

Сёння не толькі Дагестан лічыць Гамзатава сваім паэтам, але і ўся Савецкая краіна. Паззію яго шырока перакладаюць і за мяжой. Такая асаблівасць сапраўднага таленту — быць зразумелым для людзей розных нацыянальнасцей, выказаць іх пачуцці і думкі.

Свежасць мастацкага ўспрыняцця свету, дзіцячая непасрэднасць і шчырасць, душэўная адкрытасць і аптымізм, забавны гумар — характэрныя рысы паэтычнага таленту Гамзатава. І яшчэ — гэта глыбока нацыянальны паэт. Гамзатаў думае і піша па-аварску, ніколі не мялее крыніца яго творчасці — дагестанскі фальклор, які ён любіць і добра ведае.

Вершы Гамзатава на рэдкасць дэмакратычныя: яны зразумелыя самаму шырокаму чытачу. І гэта не выпадковасць, а ўсядомленае імкненне паэта. «Вершы павінны атрымаць прызнанне людзей, не дасведчаных у паззіі. Паэт піша для народа, — падкрэслівае Гамзатаў. І дадае: — Людзі дзякуюць паэтам. Людзі шукаюць у паззіі праўду, і іх нельга падмануць».

Сёння ў паэта больш за 50 кніг, а за плячамі больш за 40 год літаратурнай працы. Народ і дзяржава ацанілі яго творчасць: ён лаўрэат самых ганаровых прэмій — Ленінскай і Дзяржаўнай СССР, Герой Сацыялістычнай Працы, народны

НІКОЛІ НЕ МЯЛЕЕ КРЫНІЦА ЯГО НАТХНЕННЯ

РАДЗІМА. ЖАНЧЫНА. ЛЮБОЎ

паэт Дагестана. Расул Гамзатаў не схільны бачыць ва ўсім гэтым толькі свае заслугі. Ён лічыць, што яму і пашанцавала: ён нарадзіўся ў вельмі прыгожым, песенным краі, і, можна сказаць, сама паззія яго калыхала (бацька Гамзатава — вядомы дагестанскі паэт Гамзат Цадаса).

Я не раз гутарыла з Расулам Гамзатавым. Вось і цяпер ён ветліва згадзіўся адказаць на мае пытанні.

— Ці можна вылучыць галоўныя тэмы вашай паззіі?

— Безумоўна — Радзіма, Жанчына, Любоў. Прычым цяжка намеціць мяжу паміж імі. Скажам, любоў да Радзімы хіба не блізкай любві да маці ці адзінай жанчыны? Галоўная задача маёй любоўнай лірыкі — абудзіць у чытача сум па такой любві, якая была ў Дантэ, Хафіза, Пушкіна, Гейнэ, Блока...

Для мяне паззія — самавыяўленне. Я ніколі не ўваходжу ў вобраз іншага чалавека. Я ўваходжу ў верш як Расул Гамзатаў і расказваю пра тое, што робіцца ў маім сэрцы. Думаю, што сіла перажывання — тое галоўнае, што робіць чалавека паэтам.

— А ці можна канкрэтна вызначыць галоўнае пачуццё вашай паззіі?

— Бадай, чалавекалюбства. На мой погляд, увогуле ўся

паззія — гэта «люблю» ці «не люблю». Мае вершы заўсёды бой са злом: з фальшам, раўнадушшам, крывадушнасцю, бой дзеля чалавека, за чалавека. Ці змог паэт абараніць каго-небудзь, адрадыць ці зберагчы яго душу — гэта галоўнае. Сэрца паэта раніць гора і чужога яму чалавека, і град, дзе ён ні выпаў, падае і на яго галаву.

— Вы лічыце сябе лірыкам, але тое, аб чым вы зараз гаворыце, перш за ўсё рыса грамадзянскай паззіі. Як гэта звязана? І яшчэ: што думаеце вы аб праблеме «свабоды творчасці»?

— Усё вельмі проста: я перакананы, што паззія па сваёй прыродзе заўсёды лірычная і заўсёды грамадзянская — калі гэта паззія. Чаму? Ды таму што сапраўдны паэт непадзельны са сваім часам, са сваім народам, і жыць яго праблемамі, змагацца за яго шчасце галоўнае, натуральнае прызначэнне паэта. На Захадзе часам не хочучь гэтага разумець і гавораць аб свабодзе мастака ад грамадства, ад палітыкі, ад самага часу, прапаведуюць індывідуалізм у творчасці. І як вывад — абвінавачанне: у СССР, маўляў, няма свабоды творчасці.

Так, такой свабоды няма і, мяркую, у ёй няма неабходнасці ні ў аднаго з маіх калег. Не імкнуліся да яе і такія вялікія пісьменнікі мінулага, як

Пушкін, Талстой, Дастаеўскі. Таму што так званая «свабодная» творчасць у «вежы са слававай косці», адрыў ад народа, яго інтарэсаў, спадзяванняў, ідэалаў, адмова ад натуральнага, арганічнага служэння яму — гэта страта мастаком сваёй маральнай апоры, гэта тая бездухоўнасць, якая ва ўсе часы бясплодная...

У Расула Гамзатава нярэдка пытаюцца, ці не перашкаджаюць яго творчасці шматлікія грамадскія абавязкі (член Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, сакратар праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў, член Камітэта па Ленінскіх і Дзяржаўных прэміях — вось толькі некаторыя з іх). Паэт нязменна адказвае: «Не толькі не перашкаджаюць, але без гэтай работы, якая памагае адчуць пульс краіны, проста не мог бы сёння пісаць. Што і гаворыць — часу хранічна не хапае, і ўсё ж для маёй галоўнай справы заўсёды неяк знаходжу яго».

Актыўна ўспрымае Гамзатаў сённяшняю перабудову савецкага грамадства, накіраваную на яго ўдасканаленне, паскарэнне сацыяльна-эканамічнага развіцця. Ён перакананы: паэт такі ж будаўнік рэчаіснасці, як чалавек любой іншай прафесіі.

Расул Гамзатаў аб'ездзіў ледзь не ўвесь свет, і, зразумела, замежныя ўражанні так або інакш адлюстроўваюцца ў яго творчасці. Адкрыта публі-

цыстычныя такія яго паэмы, як «Беражыце маці», «Апошняя цана», «Востраў жанчыны». Яны адкрыта накіраваны супраць тых, хто пагражае справе міру, супраць тых, хто не верыць у дабро і прыжосць. Апошняя па часе работа паэта, якую на сённяшні дзень ён сам лічыць лепшай, паэма «Кола жыцця». Наваяна яна паездкай у Непал. Паэт пераконвае: не, не багі, а людзі кіруюць «колам жыцця». Абараніць гэтае жыццё, процістаяць ваеннай пагрозе — за гэта абавязана агітаваць і змагацца літаратура.

Выступаючы нядаўна на VI з'ездзе Саюза пісьменнікаў РСФСР, Гамзатаў сказаў: «Змагар за мір не абавязаны быць пісьменнікам, але пісьменнік павінен быць актыўным барацьбітом за мір, таму што яго кнігі — гэта трыбуна, з якой ён гаворыць з мільёнамі».

— Над чым вы зараз працуеце і пра што марыце напісаць? — пытаюся я ў заключэнне Расула Гамзатава.

— Не люблю гаварыць раней часу. Напішу — прачытаеце. А мару напісаць яшчэ пра многае. Спадзяюся, што хаця б тое-сёе з задуманага ажыццявіцца...

На досвітку Расул Гамзатаў звычайна садзіцца за пісьмовы стол, упарта дабіваецца сваёй мэты. У чым яна?

— Калі чытач, схіляючыся над маімі вершамі, падумае: «Тут і мае думкі, і мае пачуцці, тут я сам», значыць, я добра прапрацаваў, — гаворыць паэт.

Вікторыя ЛАУРЭЦКАЯ.

3 СЕРЫІ «БЕЛАРУСКІ ФАЛЬКЛОР У СУЧАСНЫХ ЗАПІСАХ»

ЧАРОЎНАЙ ПАЭЗІІ СВЯТЛО

Серыя «Беларускі фальклор у сучасных запісах» папоўнілася яшчэ адной кніжкай. Гэта плён шматгадовай і напружанай працы студэнтаў і выкладчыкаў кафедры беларускай літаратуры філалагічнага факультэта БДУ імя У. І. Леніна. У адрозненне ад папярэдніх, у апошнім, пятым па ліку зборніку — «Народныя казкі, байкі, апавяданні і мудраслоўі» змешчаны творы розных жанраў вуснай народнай творчасці, якія збіраліся на працягу цэлых дваццаці гадоў. Укладальнікам і рэдактарам выдання з'яўляецца пісьменнік Ніл Гілевіч.

Своеасаблівай запёўкай зборніка сталі казкі. Гэта і не дзіўна, бо і ў наш атамны век казка — бадай, ці не самы пашыраны жанр вуснапаэтычнай творчасці беларускага народа.

У кнізе змешчаны ў асноўным сацыяльна-бытавыя казкі. Выдзяляюцца сярод іх антыпрыгонніцкія і антыцаркоўныя творы. Селянін у іх заўсёды бярэ верх над панам або папам. Высмейваюцца, між іншым, заганы не толькі пана або папа, але і простага люду.

У сучасных запісах казак выразна адлюстроўваецца працэс «мадэрнізацыі». Сюжэт у іх часам пераасэнсоўваецца, робіцца больш дынамічным, насычаецца дэталю і сучаснага жыцця. Не застаюцца без змен і мастацкія сродкі. Запісы твораў, якія ўключаны ў зборнік, даюць падставу сцвярджаць, што наступнае якасна новы этап у гісторыі казак. Жанр знаходзіцца зараз на шляху пераасэнсавання архаікі, набывае новае гучанне. Які будзе гэты шлях, пакажуць новыя запісы.

Звяртаючыся да жанру

анекдота, Н. Гілевіч падтрымлівае думку тых беларускіх фалькларыстаў, якія лічаць, што анекдот з'яўляецца асобным жанрам вуснай народнай творчасці. Ён звычайна вельмі востра рэагуе на розныя праявы жыцця. У наш час, як заўважае ўкладальнік, ён з'яўляецца «незвычайна актыўным і жыццязольным». Звяртаецца тут увага і на неабходнасць праводзіць мяжу паміж анекдотамі і так званымі «жартам-досціпамі», бо «аб'яднанне іх з анекдотамі выдзе да размывання жанравых граніц і характарыстык», зазначае Н. Гілевіч. Увогуле ж, нават самы пераборлівы чытач знойдзе ў гэтым невялікім раздзеле творы на свой густ.

Чытач мае магчымасць пазнаёміцца і з легендамі ў сучасных запісах, дзе знойдзе цікавае адлюстраванне ўяўленняў чалавека пра навакольны свет, даведаецца пра жыццё і мары простых людзей, прачытае пра паходжанне розных жывёл і птушак, пра адносіны народа да рэлігіі і розных міфічных істот.

З прадстаўнікамі ніжэйшай народнай дэманалогіі — дамавіком, русалкаю, ваўкалакам і іншымі — сустрэнемся мы ў запісах прымхліц. Выток іх у сямейна-старажытнасці, і таму так цікава даведацца пра асаблівасці асэнсавання чалавекам прыроды, незвычайныя здарэнні і падзеі. Дарэчы, прапанаванае ўкладальнікам у якасці тэрміну азначэнне «прымхліцы» надзвычай удала адлюстроўвае сваеасаблівасці гэтага жанру.

Вялікую цікавасць выклікаюць паданні. Гэты жанр вуснай народнай творчасці займае адметнае месца не толькі ў зборніку. Заснаваныя на канкрэтных фактах

пэўнай мясцовасці, яны дазваляюць у нейкай ступені ўзнавіць гістарычны падзеі, адлюстраванне каларыт пэўнай эпохі. Гэта жывое сведчанне тых падзей, што адбыліся некалі ў мінулым. Цяжкае жыццё паднявольнага селяніна паказана ў паданнях «Пра Сабачую горку», «Пра возера Кромань», «Пра вяселле ў Радзівіла», «Кіўкаўка» і іншых. Што датычыцца мастацкіх асаблівасцей гэтага фальклорнага жанру, то варта адзначыць, што найбольш адметныя ў паэтычных адносінах тых творы, дзе гаворыцца пра цяжкае жыццё простага народа. Аповядальнік выкарыстоўвае ў іх розныя мастацкія сродкі з мэтай данесці да слухача каларыт тагачаснага жыцця, намаляваць яскравую карціну мінулага.

Занялі сваё месца ў кнізе і бываліцы. Бываліцай укладальнік называе «вуснае мастацкае апавяданне пра жыццё і падзеі не так даўно мінулага». Як даследчык Н. Гілевіч слухна заўважае, што гэты жанр — недастаткова вывучаная з'ява ў беларускай фалькларыстыцы. Бываліцы толькі-толькі распрацоўваюцца, і чытач мае магчымасць уключыцца ў вывучэнне гэтай з'явы беларускага фальклору.

Маюць свой твар у гэтым томе і «апавяданні-ўспаміны».

У вусных апавяданняў свае каштоўнасці. Адметнасцю сучасных запісаў, змешчаных у зборніку «Народныя казкі-байкі, апавяданні і мудраслоўі», з'яўляецца тое, што большасць іх — пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны. Някідкія ў мастацкіх адносінах, яны тым не менш моцна кранаюць душу, даюць вялікі эмацыянальны зарад.

А. ЦІТАВЕЦ.

У Крычаўскім раённым ДOME культуры адбыўся абласны агляд мастацкай самадзейнасці школьнікаў Магілёўшчыны. Дзіцячыя калектывы прадставілі разнастайныя канцэртныя нумары, сярод якіх былі сучасныя і фальклорныя песні, танцы, інструментальная музыка.

НА ЗДЫМКАХ: з поспехам выступіў танцавальны калектыв школьнікаў з Мсціслава; фальклорны ансамбль Вепрынскай сярэдняй школы Чэрыкаўскага раёна прапанаваў глядачам праграму, пабудаваную на мясцовых народных мелодыях.

Фота В. БЫСАВА.

На Гомельшчыну вясна прыходзіць раней, чым у іншыя вобласці Беларусі. І абрад, якім яе тут сустракаюць, асаблівы, адметны, уласцівы толькі гэтаму рэгіёну.
НА ЗДЫМКАХ: спальваюць снежную бабу-зіму. Бывай, сцюжа! Добры дзень, вясна! Людміла ЗАЙЦАВА з вёскі Годзічава — удзельніца веснавога свята; карагод — абавязковы на ўсякім народным гулянні.

У ВАШУ КАЛЕКЦЫЮ

НЕ ЗГАСАЕ СЛАВА

Сярод шматлікіх паштовых выпускаў Міністэрства сувязі СССР, прысвечаных Вялікай Айчыннай вайне, асаблівае месца займаюць маркі і канверты, што расказваюць пра гераічную барацьбу народных масіўцаў у тыле ворага. Тры гады на акупіраванай фашыстамі тэрыторыі рэспублікі гарэла полымя партызанскай вайны. У гэтай барацьбе ўдзельнічалі сыны і дачкі многіх народаў нашай многанацияльнай Радзімы. У шэрагах народных масіўцаў змагаліся антыфашысты — немцы, палякі, чэхі, французы, славакі, сербы... Многія з іх загінулі на беларускай зямлі.

Савецкая пошта неаднаразова прысвечала свае выпускі партызанам і партызанкам, чые імёны навечна ўпісаны ў гісторыю Вялікай Айчыннай. Філатэлісты многіх краін свету захоўваюць у сваіх альбомах маркі і канверты, прысвечаныя В. Казлову, Ц. Бумажкову, К. Заслонаву, М. Шмырову, В. Харужай, К. Арлоўскаму і іншым героям партызанскай барацьбы на Беларусі.

На барацьбу з акупантамі падымаліся старыя і малыя. Тысячы піянераў і камсамольцаў былі партызанамі і падпольшчыкамі.

Ёсць у Полацку педагогічнае вучылішча імя Ф. Скарыны. У гады вайны яго выхаванка Тацяна Марыненка стала разведчыцай у партызанскай брыгадзе «Няўлоўныя». Пошта нашай краіны прысвечала мужнай падпольшчыцы канверт, дзе змешчаны яе партрэт. Разам з 14-гадовым братам дзяўчына

была закатавана ў 1942 годзе ў гестапа. Пасмяротна ёй прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

У гераічным летаніцы вайны навечна засталася імя піянера Марата Казяя. У маі 1944 года хлопчык прыняў свой апошні бой. Калі скончыліся патроны, Марат з гранатай у руцэ пайшоў на сустрэчу ворагам — пайшоў у бессмяротце... На паштовых канвертах — партрэт Марата і помнік, які пастаўлены яму ў Мінску.

Ленінградская школьніца Зіна Партнова ўваходзіла ў падпольны камітэт у пасёлку Обаль, што на Віцебшчыне. У чэрвені 1941 года яна прыехала пагасціць да бабулі ў Беларусь. Тут застала яе вайна. Пры выкананні аднаго з заданняў юная падпольшчыца была арыштавана. У час допыту З. Партнова схпіла са стала пісталет і, застрэліўшы нямецкага афіцэра, спрабавала ўцячы, але была схопленая і пакарана смерцю. Пошта СССР двойчы прысвечала падзвігу дзяўчыны свае выпускі.

Алена Колесава — партызанка-парашуцістка. Ураджэнка Яраслаўшчыны загінула каля вёскі Выдрыца Крупскага раёна. Яна ўзяла партызан у атаку на фашысцкі дот. Яе партрэт — на паштовым канверце, побач медаль «Залатая Зорка».

У серыі, прысвечанай савецкім пагранічнікам, ёсць канверт з партрэтам старшага лейтэнанта Ф. Азміцеля, ураджэнца Украіны. У чэрвені 1944 года ў час прарыву блокады ў раёне возера Палік партызанскі

камандзір Ф. Азміцель быў цяжка паранены і падарваў сябе гранатамі разам з акружыўшымі яго фашыстамі. Мужнаму воіну пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

На плошчы Свабоды ў Мінску ўстаноўлена мемарыяльная дошка ў памяць аб падзвігу нямецкага антыфашыста Фрыца Шменкеля. На ёй надпіс: «У гэтым будынку ў лютым 1944 года быў прыгавораны да пакарання смерцю фашысцкімі катамі актыўны ўдзельнік антыфашысцкай барацьбы нямецкі грамадзянін Герой Савецкага Саюза Фрыц Шменкель. За гераізм у барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ўзнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга і ўдастоены (пасмяротна) звання Героя Савецкага Саюза».

Калі гітлераўская армія стаяла ля сцен Масквы, яфрэйтар вермахта Фрыц Шменкель перайшоў да партызан. Савецкая пошта двойчы выпускала канверты з партрэтам нямецкага антыфашыста. У ГДР Шменкелю прысвечаны спецыяльны штэмпель з яго партрэтам.

Праходзяць гады, але не згасе слава тых, хто ў суровы час выпрабаванняў па закліку сэрца стаў на шлях барацьбы за незалежнасць Радзімы, за выратаванне чалавецтва ад карычневай чумы. Памяць аб іх жыве і ў паштовых выпусках, якія захоўваюцца ў альбомах калекцыянераў многіх краін свету.

Леў КОЛАСАУ.

СПОРТ

VI зімяня Спартакіада народаў СССР стала самай значнай падзеяй у спартыўным жыцці краіны. На старты выйшла 69 мільёнаў чалавек. Гэтыя спаборніцтвы — падрыхтоўка да зімяні Алімпійскіх гульняў у Калгары. У фіналах прынялі ўдзел мацнейшыя спартсмены з усіх саюзных рэспублік.

Далёка не кожны з іх змог стаць нават прызёрам, настолькі моцнай была канкурэнцыя. Узяць, напрыклад, Валерыя Мядзведцава з РСФСР. Вядучыя спартыўныя выданні свету называюць яго «містар Бятлон», аддаючы даніну павагі за вельмі ўдалае сёлетае выступленне на першым плане планеты на біятлоне. Савецкі спартсмен заваяваў там залатую ўзнагароду на ўсіх дыстанцыях! А вось на VI зімяня Спартакіадызе народаў СССР не змог увайсці ў

пяціёрку лепшых у тэмпе на 20 кіламетраў.

Затое высокі клас папвердзіў канькабежац мінчанін Ігар Жалязоўскі. Два залатыя (1 000 і 1 500 метраў) і адзін сярэбраны медалі (500 метраў) — выдатны вынік беларускага спартсмена.

Прыемны сюрпрыз паднеслі хакеісты нашай рэспублікі. У рашаючым паядынку яны выйгралі ў каманды Башкірыі з лікам 2:1 і сталі чэмпіёнамі Спартакіады.

МЯЦЕЖНІК

[Заканчэнне.

Пачатак на 6-й стар.).
Пы, якую ўзначальваў генерал Вішнеўскі, і надоўга пакінуў Омск. У падарожжах штодзённа запісаў найбольш цікавае з таго, што даводзілася ўбачыць. Акрамя гэтага, пісаў сваім родным і сябрам падрабязныя пісьмы аб уражаннях ад паездак.

А гады ішлі. Усё цяжэй было «хадзіць у канцелярыю», адольвалі хваробы. І вось нечаканы паварот у лёсе: брат Яўстахій, эмігрант, пазнаёміўся ў Карлавах Варах з Анатоліем Дзямідавым, уладальнікам ніжнетагільскіх заводаў, і напасціў усемагутнага магната заступніца за пакутніка. Дзямідаву пасля асабістых пісьмовых просьбаў удалося дабіцца дазволу на перезд Адольфа Янушкевіча ў Ніжні Тагіл.

І тут А. Янушкевіч не сядзеў без работы: ён працаваў у бібліятэцы, па вечарах у публічнай чытальні, клапаціўся аб стварэнні музея прыроды Урала.

Душэўны і добры чалавек, Адольф Янушкевіч цалкам заваяваў сэрца прыехаўшага ў Ніжні Тагіл у сярэдзіне 1853 года Андрэя Карамзіна,

які ажаніўся з удавой Дзямідава. З Карамзіным прыехаў яго асабісты сакратар Ісафат Агрызка, чалавек перадавых поглядаў, свой у колах рускіх рэвалюцыянераў-дэмакратаў. Для Янушкевіча прыезд Агрызкі быў як бы духоўным адраджэннем. Карамзін абяцае яму дабіцца вызвалення. Але Андрэй Карамзін загінуў на Балканах. Тады ў барацьбу за вызваленне Янушкевіча ўступіла яго ўдава — Аўрора.

У ліпені 1856 года Адольф Янушкевіч, адбыўшы ў сібірскай ссылцы 25 год, пераступіў парог роднага дома. Але ён ужо быў невывечна хворы на туберкулёз, а паездка праз усю краіну падарвала канчаткова яго сілы. Менш чым праз год Янушкевіч памёр, пахаваны ён на могілках у вёсцы Дзятліглы Дзяржынскага раёна Мінскай вобласці.

Пасля смерці А. Янушкевіча яго таварыш па Ільмскай ссылцы Густаў Зяленскі сабраў усе яго пісьмы, дзённікі і адвёз іх у Парыж братам рэвалюцыянера — Рамуальду і Яўстахію. Яны вырашылі ў памяць аб старэйшым браце некаторую частку дзённікаў і пісьмаў на свае срод-

кі выдаць асобнай кнігай. Яна выйшла ў Парыжы на польскай мове ў 1861 годзе з праёмвай Фелікса Вратноўскага, калегі Адольфа Янушкевіча па ўніверсітэту, і называлася «Жыццё Адольфа Янушкевіча». У першым томе быў артыкул Вратноўскага, у другім — «Пісьмы і дзённікі з падарожжаў па кіргізіцкіх стэпах». У 1875 годзе ў Берліне выйшла другое выданне кнігі, якое таксама хутка стала бібліяграфічнай рэдкасцю.

У кнізе А. Янушкевіча выказана глыбокае спачуванне простым людзям, пагарда багачамі, — адзначала даследчыца жыцця і творчасці рэвалюцыянера і пісьменніка, кандыдат філалагічных навук Ф. Сцёклава, — запісаны казкі і легенды казахаў, апісаны стэп, высокія горы і імклівыя рэкі, цудоўная прырода, населеная людзьмі, якім Янушкевіч прадказваў вялікую будучыню ў сям'і іншых народаў.

У нашай краіне кніга А. Янушкевіча (берлінскае выданне) у адзіным экзэмпляры захоўваецца ў Дзяржаўнай публічнай бібліятэцы імя Салтыкова-Шчадрына ў Ленінградзе. Яна перакладзена на рускую мову і ў 1966 годзе выдадзена ў Алма-Аце.

Уладзімір САЗАНОВІЧ.

НЕ СТАРЭЮЦЬ ДУШОЙ ВЕТЭРАНЫ

Новы самадзейны калектыў — хор ветэранаў працы — з'явіўся ў Мастоках. Ідэя яго стварэння належыць мясцоваму савету ветэранаў і работнікам школы мастацтваў. Арганізатар яго Галіна Касторная, чалавек энергічны і жыццяродны. А кіраваць калектывам узялася завуч школы мастацтваў Надзея Барташ.

Разаслалі запрашэнні людзям. На першую сустрэчу сабралася... 5 чалавек, потым — 7, 12... Цяпер у калектыве 33 чалавекі — людзі, якія прайшлі вялікі жыццёвы шлях, але не страцілі цікавасці да песні, да жыцця.

Іх пазнаёмілі з работай музычна-мастацкай гасцінай «Гармонія», створанай пры цэнтральнай раённай бібліятэцы. Гасціная мае цікавы вопыт арганізацыі карыснага і цікавага адпачынку розных катэгорый насельніцтва. Сцэнарый вечаў у улікам чарговых гасцей рыхтуюць работнікі Дома культуры бібліятэкі, школы мастацтваў.

Па вопыту «Гармоніі» харысты вырашылі арганізаваць свой клуб ветэранаў, дзе яны не толькі змогуць сустракацца адзін з адным, але і будучы мець большую магчымасць перадаваць веды, жыццёвы вопыт, традыцыі моладзі.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 429